

Кіра Руда
Надія Томич
Соломія Шевчук

ЦІКАВЕ СОЛЬФЕДЖІО

1 рік навчання базового підрівня

Це навчальне видання надруковано за фінансової підтримки
благодійного фонду «Culture & Education for Life»
за сприяння Всеукраїнської асоціації музичних подій

**Culture &
Education
for Life**
Foundation

Culture & Education for Life - це фонд зі Швейцарії, який був створений з метою збору коштів для підтримки проектів, спрямованих на полегшення доступу до культури та освіти для дітей, молоді та людей з обмеженими можливостями, тим самим забезпечуючи їхню участь у культурному житті під час війни або гуманітарних криз. Друк навчальних видань для мистецьких шкіл України - один із перших проектів фонду, який має на меті забезпечити кожного учня сучасною, якісною літературою, яка відповідає актуальним потребам музичної освіти.

UKRAINIAN ASSOCIATION OF MUSIC EVENTS

**MUSIC SAVES
UKRAINE**

Всеукраїнська асоціація музичних подій UAME – це громадська організація, яка була створена представниками музичного ринку у 2019 році. Головною метою Асоціації є створення відкритого та сприятливого середовища для представників музичної спільноти, а також забезпечення підтримки та промоції національного музичного продукту.

Музика – це чарівний світ, що відкривається тим, хто готовий слухати, відчувати та творити. Команда UAME бажає, аби це навчальне видання стало твоїм вірним другом у подорожі до майстерності! Нехай воно надихає тебе відкривати нові горизонти, розвивати свій талант і ніколи не зупинятися на шляху до мрії!

@uame.org.ua

К. Руда, Н. Томич, С. Шевчук

ЦІКАВЕ СОЛЬФЕДЖІО

Навчальна книга
з навчальної дисципліни
«Сольфеджіо»

*Середній (базовий) підрівень
початкової мистецької освіти
1 рік навчання*

2025

Руда К., Томич Н., Шевчук С. Цікаве сольфеджіо: навчальна книга з навчальної дисципліни «Сольфеджіо» для початкової мистецької освіти середній (базовий) підрівень / редактор-упорядник С. Шевчук. Київ : ТОВ «Видавничий Будинок «Аванпост-Прим», 2025. 100 с.

*Затверджено до друку науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти
(протокол науково-методичної ради № 3 від 23.12.2024).*

«Цікаве сольфеджіо» адресовано учням 1 року навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти та викладачам музично-теоретичних дисциплін мистецьких шкіл, середніх та вищих музичних закладів освіти. Видання містить основи теорії музики, вправи для сольфеджування, розвитку метро-ритмічних навичок, творчі завдання. Навчальну книгу створено відповідно до вимог та змісту Типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Сольфеджіо» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування (клас сольного співу, клас хорового співу, інструментальні класи, клас музичного фольклору), 2022 р.

Укладачі:

Руда Кіра Андріївна – викладачка Івано-Франківської дитячої музичної школи № 2 ім. В. Барвінського, завідувачка відділом музично-теоретичних дисциплін, спеціалістка вищої категорії, старша викладачка;

Томич Надія Йосипівна – викладачка Коломийської дитячої музичної школи № 1 ім. А. Кос-Анатольського, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка;

Шевчук Соломія Йосипівна – викладачка Львівського державного музичного ліцею ім. С. Крушельницької, спеціалістка вищої категорії, лауреатка першої премії конкурсу «Мистецтво молодих – 2001» (музикознавство) Академії мистецтв України.

Рецензенти:

Письменна Оксана Богданівна – кандидатка мистецтвознавства, завідувачка кафедри теорії музики, професорка Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка;

Слободенюк Олена Леонідівна – викладачка музично-теоретичних дисциплін Комунального закладу «Одеський фаховий коледж мистецтв імені К. Ф. Данькевича», спеціалістка вищої категорії, старша викладачка;

Шамро Лариса Леонідівна – викладачка музично-теоретичних дисциплін Шосткинської дитячої музичної школи № 2, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка.

Консультанти:

Назар Лілія Йосифівна – кандидатка мистецтвознавства, докторка філософії (Ph.D), доцентка кафедри історії музики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка, переможниця Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року України – 2000»;

Темерова Лоліта Олександрівна – викладачка музично-теоретичних дисциплін Комунального закладу «Одеський фаховий коледж мистецтв імені К. Ф. Данькевича», спеціалістка вищої категорії, старша викладачка.

ЮНИЙ ДРУЖЕ!

Вітаємо тебе на сторінках книги, яка стане твоїм помічником і порадником у вивченні нового предмету – «Сольфеджіо». Цей італійський термін утворений поєднанням назв двох звуків: «соль» та «фа». Ти вже знаєш, що в музиці є всього сім звуків, як і у веселки кольорів. Але яким барвистим і гарним ми бачимо світ завдяки світлу, що складається лише з семи кольорів! А якою красивою і розмаїтою є музика, створена людиною за допомогою семи звуків:

«до», «ре», «мі», «фа», «соль», «ля», «сі»!

Напевно, серед усього багатства музичного мистецтва є твори, які тобі дуже подобаються. Зрештою, улюблену мелодію легко «запашамити» у смартфоні, але ж іноді так хочеться її заспівати чи зіграти! З цим, на перший погляд, нелегким завданням тобі допоможе «Сольфеджіо». Тут ти розвиватимеш вміння чути й слухати музику, запам'ятовувати її, а найважливіше – опануєш мистецтво «сольфеджування» – співу нотами, що дозволить швидко і без зусиль запам'ятати, проспівати, зіграти на інструменті чи записати нотами почуту мелодію, підібрати до неї супровід або ж створити свій власний музичний твір.

Знаючи абетку, ти можеш читати і писати, знаючи назви і способи поєднання семи основних звуків звукоряду, ти можеш легко читати й музичні твори. Ці назви означають порядок розташування звуків у звукоряді, який ще називається «діатоніка» (з грецької *διατονικος* – той, що переходить від тону до тону). «Рухаючись тонами» – назвами звуків – можна зручно і просто формувати точність музичного слуху, чистоту співочої інтонації, музичну пам'ять. Саме з опанування діатоніки почнеться твій шлях сольфеджіо, де ти зможеш розвинути свої музичні дані, набуті необхідні практичні вміння та застосовувати всі ці здобуті навички у власному музичному житті, а книга «Цікаве сольфеджіо» стане твоїм путівником.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
МОДУЛЬ 1	
Музична грамота.....	5
Мажор.Тональність До мажор	7
Мінор.....	10
Альтерація.....	11
Тональність ля мінор.....	12
Інтервали.....	15
Співзвуччя.....	20
Види тризвуків.....	21
Тональність Соль мажор.....	24
Головні тризвуки ладу в мажорі.....	27
Тональність мі мінор.....	30
Головні тризвуки ладу в мінорі.....	31
Тональність Фа мажор.....	33
Тональність ре мінор.....	36
ТЕСТОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ (модуль 1).....	38
МОДУЛЬ 2	
Ритмічні групи.....	40
Тональність Ре мажор	41
Тональність сі мінор.....	43
Темп. Динамічні відтінки.....	44
Транспозиція.....	45
Розмір 4/4.....	45
Затакт.....	46
Крапкований ритм.....	47
Тональність Сі-бемоль мажор	48
Вольта, реприза.....	48
Тональність соль мінор	49
Види мелодичного руху.....	50
Елементи будови мелодії.....	52
Типи голосоведення.....	54
ТЕСТОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ (модуль 2).....	55
МОДУЛЬ 3	
Паралельно-змінний лад.....	57
Широкі інтервали.....	59
Тональність Ля мажор.....	62
Обернення інтервалів.....	64
Тональність фа-дієз мінор.....	65
Обернення тризвуку.....	67
Тональність Мі-бемоль мажор.....	68
Обернення тонічного тризвуку.....	69
Секстакорд.....	70
Квартсекстакорд.....	72
Розв'язання S^5_z в обернення T^5_z в мажорі.....	73
Розв'язання D^5_z в обернення T^5_z в мажорі.....	74
ТЕСТОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ (модуль 3).....	76
МОДУЛЬ 4	
Розмір 3/8.....	77
Тональність до мінор.....	79
Розв'язання s^5_z в обернення t^5_z в мінорі.....	81
Розв'язання D^5_z в обернення t^5_z в мінорі.....	82
Види мелодичного розвитку.....	83
Пунктирний ритм.....	85
Акордові та неакордові звуки.....	88
Синкопа.....	90
З'єднання акордів.....	91
Каденція.....	92
Квадратний період повторної будови.....	93
ТЕСТОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ (модуль 4).....	95
Перелік використаних вправ.....	97

МОДУЛЬ 1

Пригадай поняття та правила з «МУЗИЧНОЇ ГРАМОТИ».

Допиши визначення, використовуючи слова-підказки:

регістр

лад

нота

ступінь

тетрахорд

звукоряд

півтон

будова мажору

скрипковий

нотний стан

до, ре, мі, фа,
соль, ля, сі

діапазон

розв'язання

басовий

звук

тональність

нестійкі

мажор

тоніка

тон

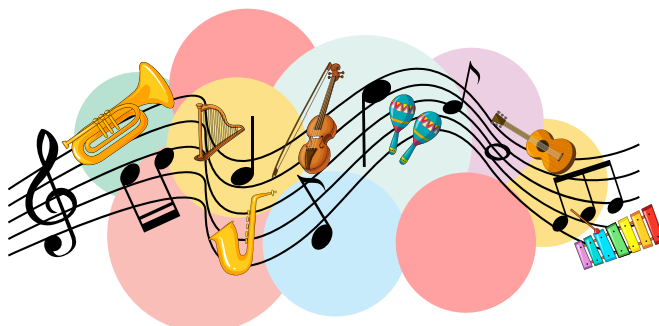
ввідні

октава

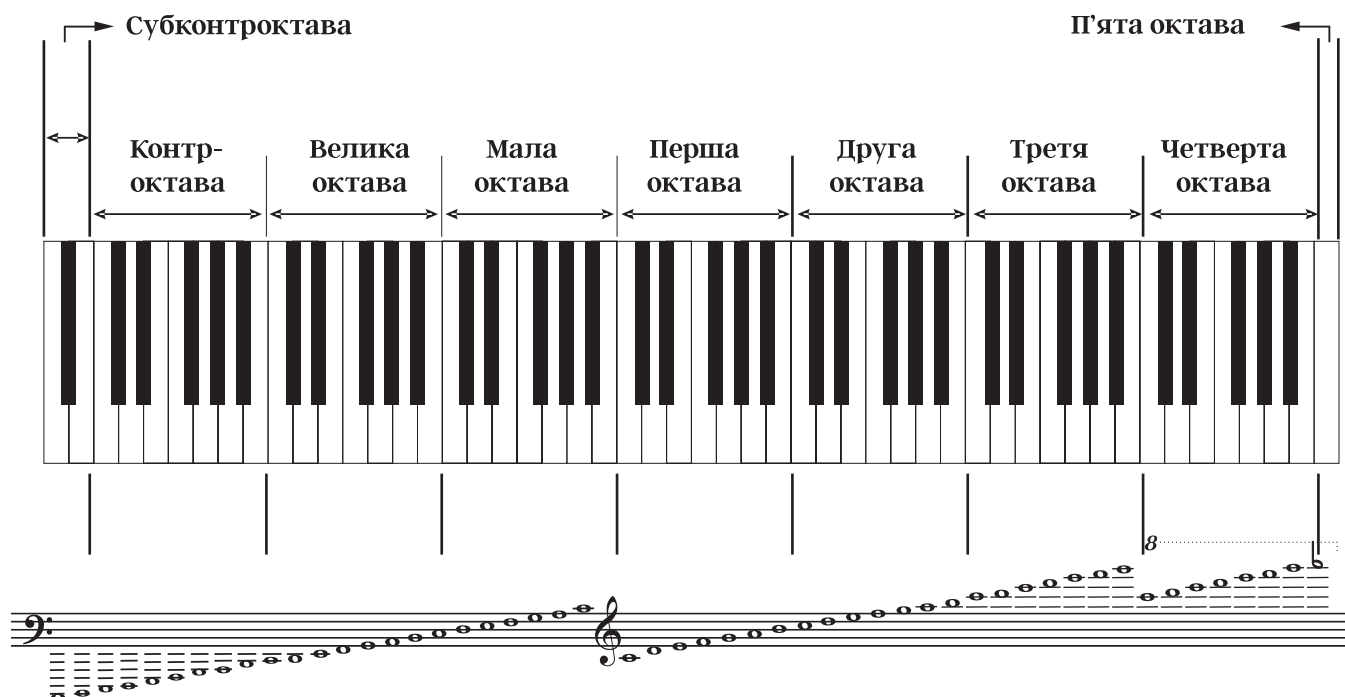
стійкі

гама

- 1) – те, що ми чуємо
- 2) – усі звуки від найнижчого до найвищого
- 3) – частина музичного діапазону, є низький, середній та високий
- 4) – власні назви звуків
- 5) – відстань між звуками з однаковою назвою, які звучать на різній висоті
- 6) – послідовне розташування усіх звуків
- 7) – найменша відстань між двома сусідніми звуками
- 8) – утворюється з двох півтонів
- 9) – знак, яким записують звук
- 10) – 5 паралельних ліній, на яких пишуть ноти
- 11) – ключ соль
- 12) – ключ фа
- 13) – організація стійких та нестійких ступенів навколо тоніки
- 14) – це лад, який звучить світло, радісно
- 15) – 1 – 1 – $\frac{1}{2}$ – 1 – 1 – 1 – $\frac{1}{2}$
- 16) – кожний звук гама
- 17) – звукоряд з чотирьох звуків
- 18) – головний, найстійкіший ступінь ладу
- 19) – поступеневий рух звуків вгору або вниз у межах октави
- 20) ступені – I, III, V
- 21) ступені – II, IV, VI, VII
- 22) ступені – II та VII
- 23) – перехід нестійкого ступеня у найближчий стійкий
- 24) – висотне положення ладу

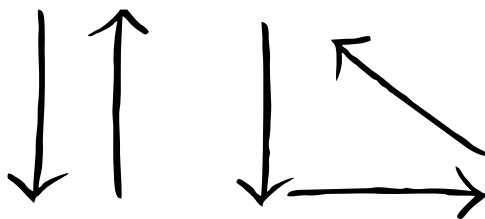
Пригадай, на які октави поділяється звукоряд та запис звуків у скрипковому та басовому ключі:

Схеми тактування в простих розмірах: 2/4 та 3/4

розмір 2/4

розмір 3/4

Інтонації в обсязі дихорду (звукоряд з 2 звуків)

1. Інтонаційні вправи:

2. Зімпровізуй мелодію в межах дихорду голосом:

Інтонації в обсязі мажорного трихорду (звукоряд з 3 звуків)

3. Інтонаційні вправи:

Вправа С. Людкевича

4.

Вправа С. Людкевича

5. Зімпровізуй мелодію в межах мажорного трихорду на власному інструменті.

6. Ритмо-інтонаційна вправа. Виконайте без тактування, стежте за точністю довжини тривалостей: «Твоя рука – твій метроном». Визначте як взаємодіють голоси між собою, яка між ними відстань:

Самолівковий наспів

МАЖОР

Пісенька про Мажор. Муз. Л. Кабестані, сл. О. Колчинського

Головні ступені мажорного ладу

Тоніка – Т (І ст)

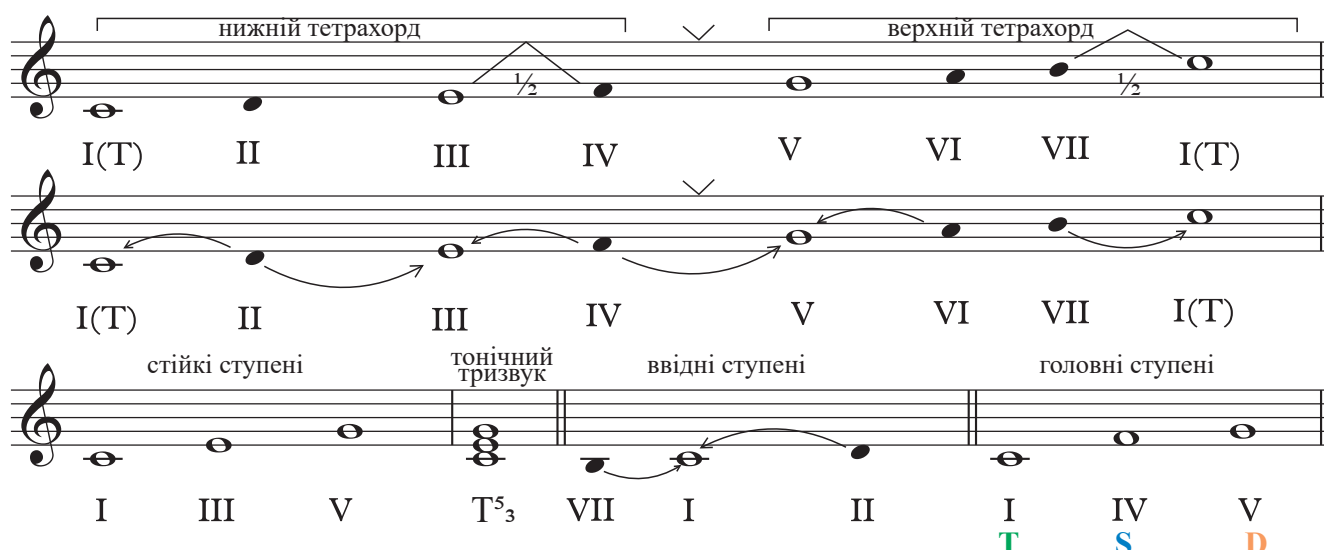
Субдомінанта – S (IV ст)

Домінанта – D (V ст)

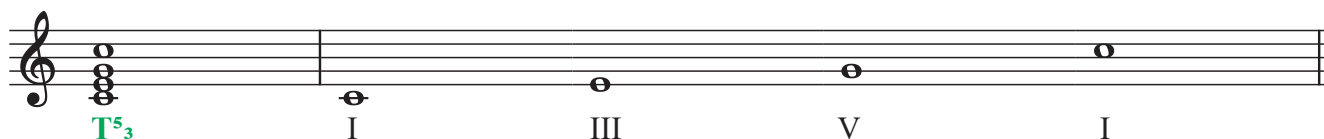
ТОНАЛЬНІСТЬ ДО МАЖОР

7. Проспівай гаму До мажор, стійкі, нестійкі, ввідні ступені, розв'язання нестійких ступенів у стійкі, тонічний тризвук, головні ступені ладу:

Тонічний тризвук утворюється з усіх стійких ступенів гами (I – III – V).

Розгорнутий тризвук утворюється при повторенні I ступеня через октаву і має 4 звуки.

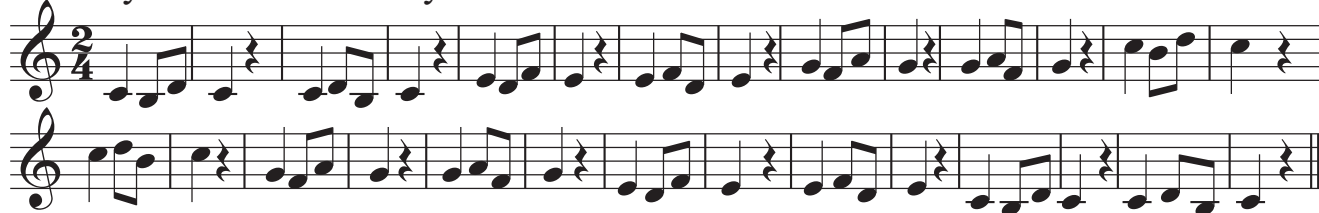

8. Проспівай послідовність ступенів. Знак $\searrow$ або $\nearrow$ показує напрямок руху до наступного ступеня.

- а) I – III – II – V – I – VII – I;
 б) I – IV – V $\nearrow$ I – V – III – I – II – I;
 в) III – II – I – V – IV – III – V – I;
 г) V $\nearrow$ I – VI – IV – II – VII – I.

9. Оспівування стійких ступенів:

Секвенція – повторення мелодії або її фрагменту на іншій звуковій висоті.

Секвенція складається з **мотиву та ланок** (мотив та ланки секвенції показані квадратними дужками).

Відстань між мотивом та ланками секвенції називається **крок**. Крок вимірюється кількістю ступенів або інтервалом, що утворюються між початковими звуками мотиву та ланки. Секвенція буває **висхідною** та/або **низхідною**.

10. Висхідна секвенція:

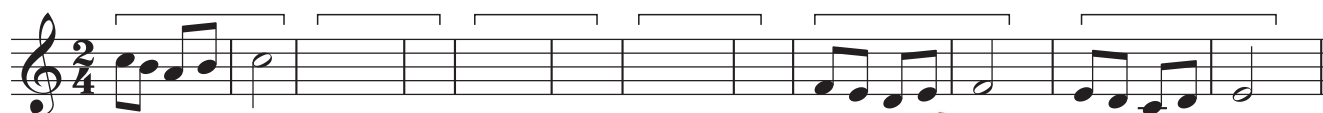
11. Низхідна секвенція:

12. Визнач мотив та ланки висхідної секвенції, познач їх:

13. Визнач крок низхідної секвенції у 9–11 тактах, допиши відсутні ланки, проспівай:

14. Простукай запропоновані ритми:

15.

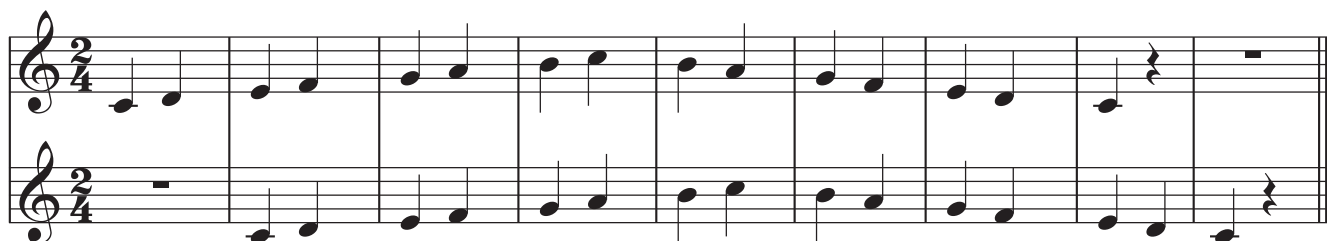

16. Проспівай гаму До мажор або супровід у вигляді акордових фігурацій, один голос співай, інший – грай:

Канон (від гр. *κανών* – правило) – багатоголосся, при якому голоси виконують одну і ту ж мелодію, вступаючи по черзі, доганяючи один одного.

17. Проспівайте гаму каноном – поділіться на команди, оберіть, хто буде співати з запізненням:

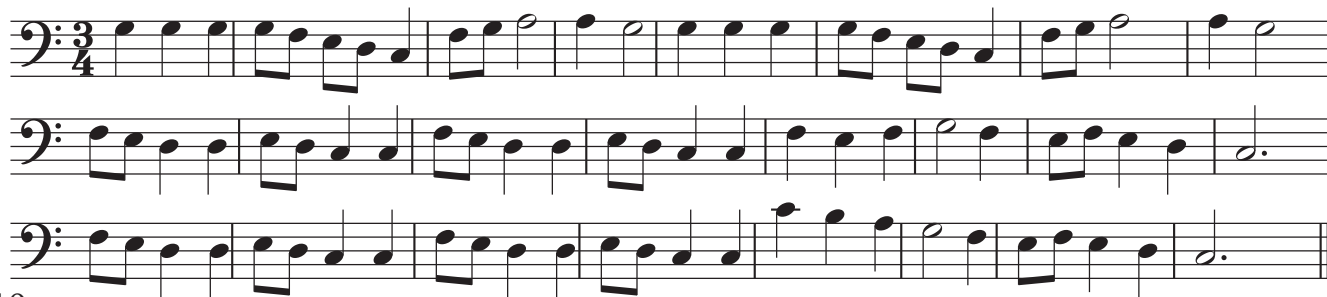

Проаналізуй мелодії вправ:

- визнач ключ, розмір, тональність, ступінь першого та останнього звуку;
- знайди стійкі, головні ступені, оспівування, рух по тетраходах, звуках T^5 , секвенції.

Просольфеджуй вправи:

18. Українська народна пісня «Женчикок-бренчикок»

19. А. Рейнагель «Алегро»

20. Польська народна пісня

21. К. Черні «Королівський вальс»

22. Створи ритмічний супровід: В. А. Моцарт. Арія Дон-Жуана з опери «Дон-Жуан»

Мелодія найчастіше починається стійкими ступенями.
Музичний твір має завершуватися **тонікою** – основним ступенем тональності.

23. Допиши перший та останній такт мелодії у До мажорі, використовуючи стійкі ступені:

24. Зімпровізуй мелодію на інструменті в До мажорі по звуках T^5_3 та їхньому оспівуванні.

МІНОР

Пісенька про мінор. Муз. Л. Кабестані, сл. О. Колчинського

Головні ступені мінорного ладу

тоніка – t (I ст)
субдомінанта – s (IV ст)
домінанта – d, D (V ст)

Пригадай поняття та правила з музичної грамоти та допиши визначення, використовуючи слова-підказки:

VI ст.мажору

натуральний мінор

дієз, бемоль, бекар

III ст.мінору

паралельні тональності

мелодичний

t, s, d

гармонічний

t^5_3

інтервал м.3

півтони у мінорі

I, IV, V

- 1)..... – 1 – $\frac{1}{2}$ – 1 – 1 – $\frac{1}{2}$ – 1 – 1
- 2)..... – утворюються між II–III ст., V–VI ст.
- 3)..... – знаки альтерації
- 4)..... мінор – має підвищений VII ст.
- 5)..... мінор – підвищені VI ст. та VII ст., при русі вниз звучить як натуральний
- 6)..... – це мажор та мінор, які мають однакові ключові знаки, але різні тоніки
- 7) – відстань між тоніками паралельних тональностей
- 8)..... – тоніка паралельного мажору
- 9)..... – тоніка паралельного мінору
- 10)..... – головні ступені ладу
- 11)..... – тонічний тризвук мінору
- 12) – позначення головних ступенів мінорного ладу

Інтонації трихорду в обсязі м.3

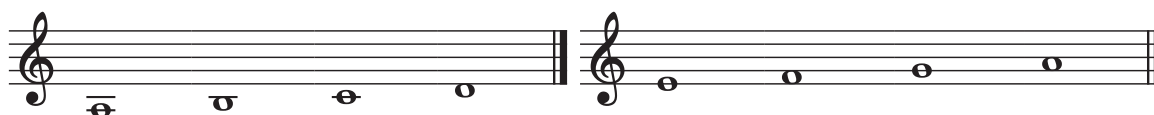

25.

Вправа С. Людкевича

Інтонації тетрахорду в обсязі ч.4

26.

Вправа С. Людкевича

27.

Вправа С. Людкевича

АЛТЕРАЦІЯ

Альтерація в музиці – підвищення або пониження основних ступенів музичного звукоряду (до, ре, мі, фа, соль, ля, сі) на півтон або тон.

Альтерація (лат. *alteratio* – зміна)

дубль-дієз

**підвищує
звук на
цілий тон**

дієз

**підвищує
звук на
півтон**

бекар

скасовує дію
будь-якого
знака
альтерації

бемоль

**понижує
звук на
півтон**

дубль-бемоль

**понижує
звук на
цілий тон**

ТОНАЛЬНІСТЬ ЛЯ МІНОР

28. Проспівай гаму ля мінор трьох видів, стійкі, нестійкі, ввідні ступені, розв'язання нестійких ступенів у стійкі, тонічний тризвук, головні ступені ладу.

Натуральний

Гармонічний

Мелодичний

29. Проспівай послідовність ступенів у ля мінорі. Знак $\uparrow$ позначає підвищення ступеня на $\frac{1}{2}$ т:

- $I - V - VI - VII(\uparrow) - I - III - II - I$;
- $I - III - V - VI(\uparrow) - VII(\uparrow) - I$;
- $V - II - I - IV - III \nearrow VII(\uparrow) - II - I$.

30. Проспівай оспівування стійких ступенів у натуральному виді. Самостійно проспівай у гармонічному та мелодичному видах:

31. Допиши секвенцію, познач ланки, проспівай:

32. Простукай ритм вправ:

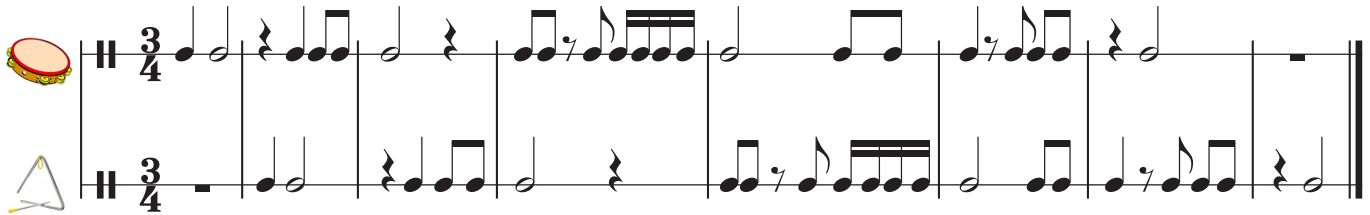
а)

б)

в) ритмічний канон:

33. Проспівай гаму ля мінор гармонічного виду або супровід у вигляді акордових фігурацій, один голос співай, інший – грай:

34. Проспівайте канон у натуральному та гармонічному виді мінору:

Проспівай вправи, проаналізуй:

- визнач вид мінору, знайди стійкі, головні ступені, оспівування;
- рух по тетра хордах та звуках t^5_3 .

35. Визнач жанр пісні:

Українська народна пісня «Котки два»

36.

Українська народна пісня «Ой, піду я до млина»

Ой, пі - ду я до мли-на до ді-ря - во - го,
чи не най - ду Ва - си - ля ку - че - ря - во-го.

37.

Г. Персел «Менует»

38.

Молдавська пісня

39.

Українська народна пісня «Гей, волошин сіно косить»

40.

Французька народна пісня «Добрий старий»

Зверни увагу! Для запису двоголосся на одному нотному стані мелодія верхнього голосу записується штилями вгору, нижнього – штилями вниз.

41.

Григоріанський хорал

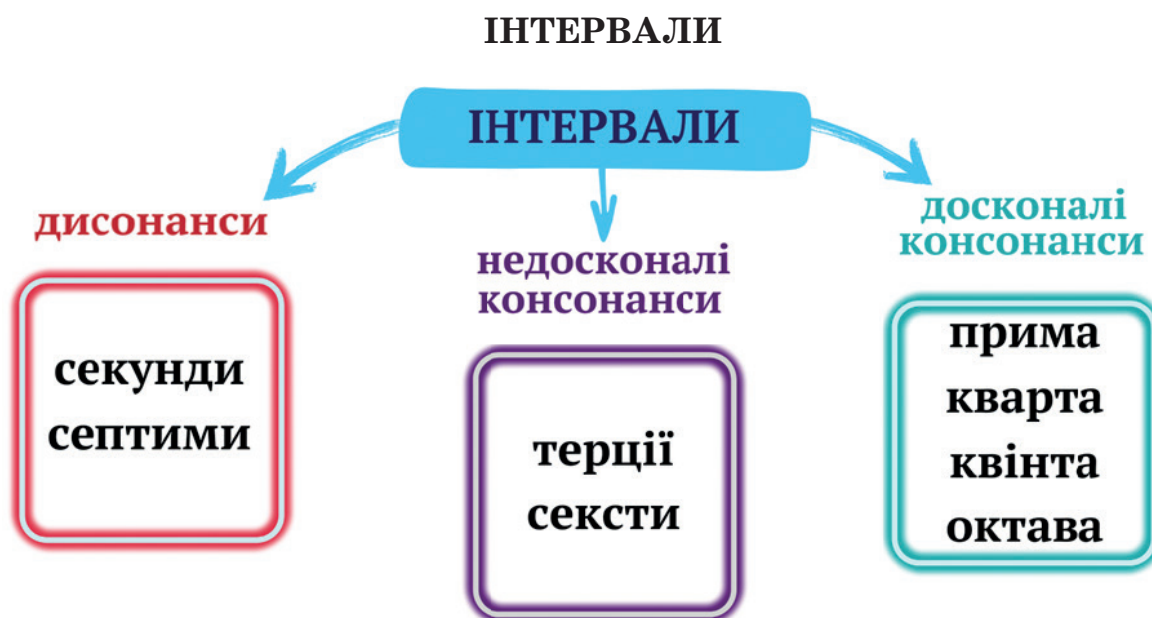
42. Зіграй акомпанемент октавами, використовуючи головні ступені.

Проспівай з супроводом:

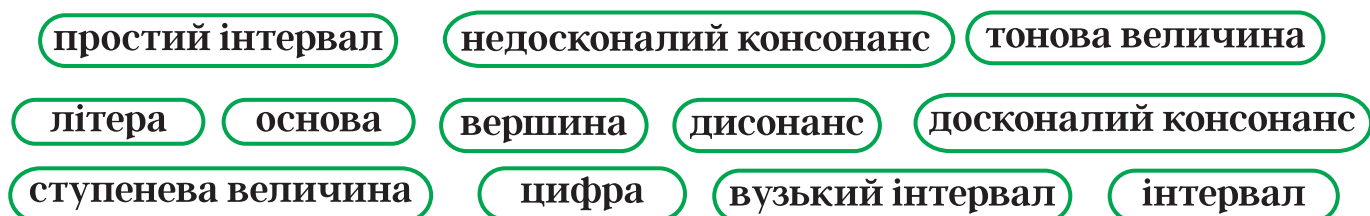
Муз. М. Лисенко, сл. М. Старицького «Ніч яка місячна»

Ніч я - ка мі-сяч-на, зо-ря-на, яс-на - я, вид-но, хоч гол-ки зби-рай.
Вий-ди ко - ха-на - я, пра-це-ю змо-ре-на, хоч на хви - ли-ноч-ку в гай.

43. Додай рух по звуках t^5_z у 1 такті та допиши ланку низхідної секвенції у 6 такті:

Допиши визначення, використовуючи слова-підказки:

- 1) – відстань між двома звуками
- 2) – кількість тонів та півтонів, що охоплює цей інтервал
- 3) – кількість ступенів, що охоплює цей інтервал
- 4) – позначає ступеневу величину інтервалу
- 5) – позначає якісну величину інтервалу
- 6) – інтервал у межах октави
- 7) – інтервал, звуки якого охоплюють не більше трьох тонів
- 8) – нижній звук інтервалу
- 9) – верхній звук інтервалу
- 10) – консонанс, звуки зливаються, звучить прозоро
- 11) – консонанс, звучання якого є ладово забарвленим, нагадує звучання мажору або мінору, є милозвучним
- 12) – звуки не зливаються, звучить різко, неприємно

Вузькі інтервали

Таблиця 1

Назва інтервалу	Якісна хар-ка	Позначення	К-ть ст.	К-ть тонів	Приклад	Фонізм інтервалу
1. прима	чиста	ч.1	1	0		Досконалий консонанс, звучить як один звук
2. секунда	мала	м.2	2	1/2		Дисонанс, звучить різко, гостро
	велика	в.2	2	1		Дисонанс, звучить різко, твердо
3. терція	мала	м.3	3	1 1/2		Консонанс недосконалий, вузький, звучить співуче, сумно, мінорно
	велика	в.3	3	2		Консонанс недосконалий, вузький, звучить співуче, радісно, мажорно
4. кварта	чиста	ч.4	4	2 1/2		Консонанс досконалий, звучить заклично, фанфарно

44. Побудуй вузькі інтервали від звуку «ре» за зразком:

ч.1 м.2 в.2 м.3 в.3 ч.4

45.

а) Заміни малі інтервали на великі, використовуючи знаки альтерації:

м.2 в.2 в.2 м.2 м.3 в.3 в.3 м.3

б) Заміни великі інтервали на малі, використовуючи знаки альтерації:

в.2 м.2 м.2 в.2 в.3 м.3 м.3 в.3

46. Побудуй ч.4 від звуків білих клавіш:

ч.4 ч.4

В ладі інтервали є **стійкими** або **нестійкими**.

Стойкі інтервали утворюються з двох стійких ступенів (I, III, V).

Стойкі інтервали не потребують розв'язання.

47.

Вузькі стійкі інтервали До мажору

(визнач та підпиши інтервали, знайди та обведи не вузькі інтервали):

48.

Вузькі стійкі інтервали ля мінору

(визнач та підпиши інтервали, знайди та обведи не вузькі інтервали):

Нестійкі інтервали утворюються з:

1) стійкого та нестійкого ступенів;

2) двох нестійких ступенів (II, IV, VI, VII).

Нестійкі інтервали потребують розв'язання, яке відбувається за принципом тяжіння ступенів.

Тяжіння – це очікування розв'язання нестійкого ступеня в найближчий стійкий.

Розв'язання вузьких нестійких інтервалів До мажору

Розв'язання вузьких нестійких інтервалів ля мінору

49. Знайди та запиши малі секунди та великі терції на ступенях До мажору.

Нестійкі інтервали розв'яжи.

50. Знайди та запиши малі секунди та малі терції в натуральному ля мінорі.

Нестійкі інтервали розв'яжи.

51. Проспівай інтонації **секунди** та **терції**:

а)

терції великі

терції малі

б)

Вправа С. Людкевича

В)

Вправа С. Людкевича

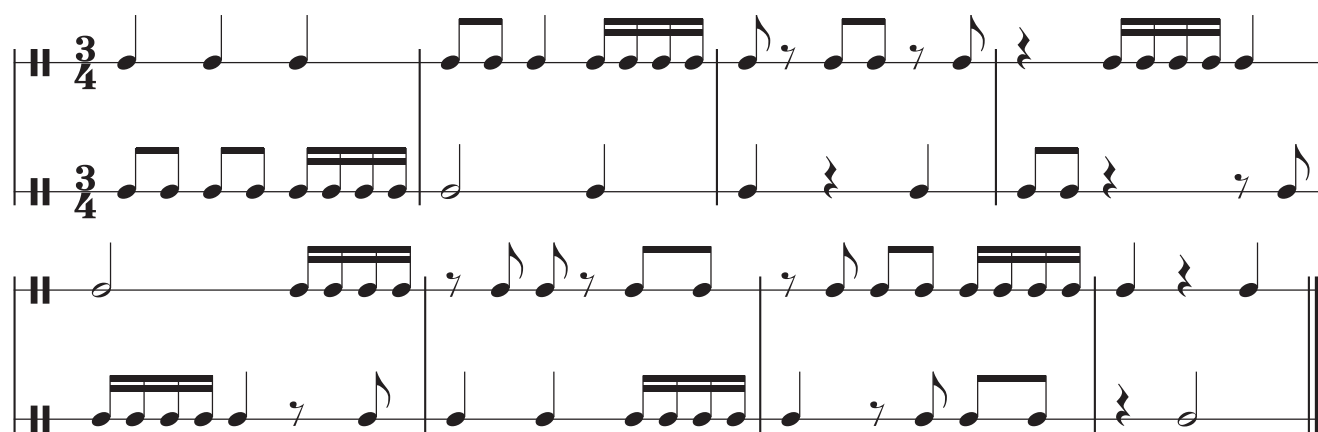
Інтонація кварта

52. Визнач та обведи кварту, яка відрізняється за звучанням:

Вправа С. Людкевича

53. Простукай ритм вправ:

54. Допиши нижній голос у терцію, верхній голос проспівай, нижній виконай на фортепіано:

Українська народна пісня «Люлі, люлі»

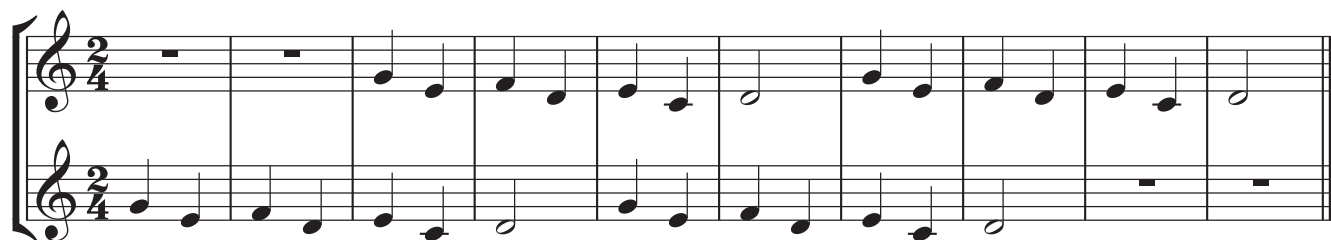

Лю-лі, лю-лі, чу-жимді-тямду-лі, а Юр-ко-ві ка-ла-чі, що-би спав він у но-чі.

55. Проспівайте, визначте інтервал між голосами:

56. Проспівай канон:

57.

Самолівковий наспів

58.

Українська народна пісня «Копав, копав криниченьку»

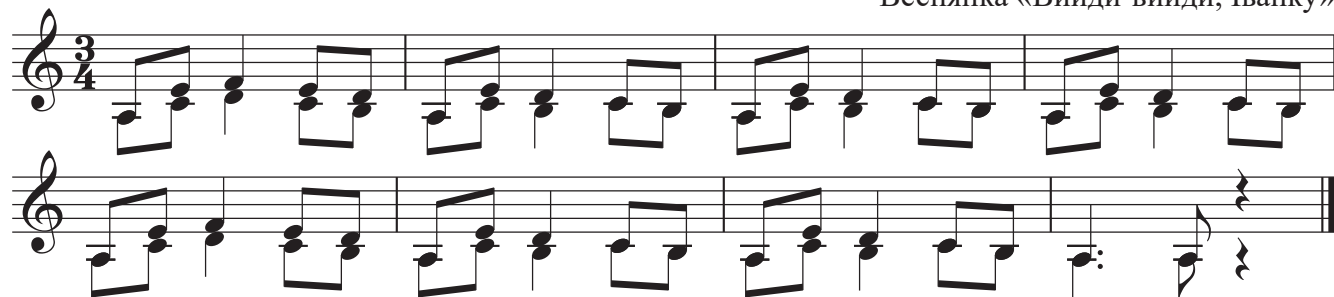
59.

Українська народна пісня «Дівка в сінях стояла»

60.

Веснянка «Вийди-вийди, Іванку»

61. Зімпровізууй ритмічний супровід, проспівай:

Л. ван Бетховен «Марш»

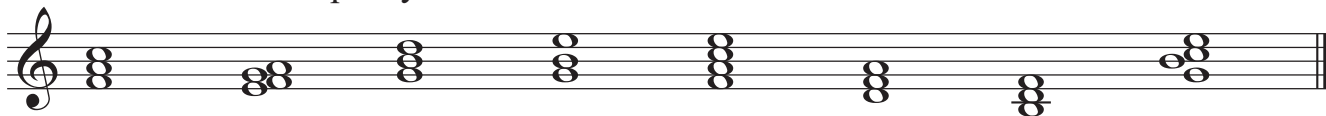
62. Додай до мелодії стрибок на кварту вгору:

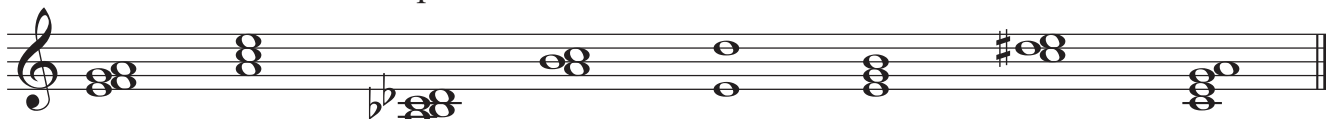
СПІВЗВУЧЧЯ

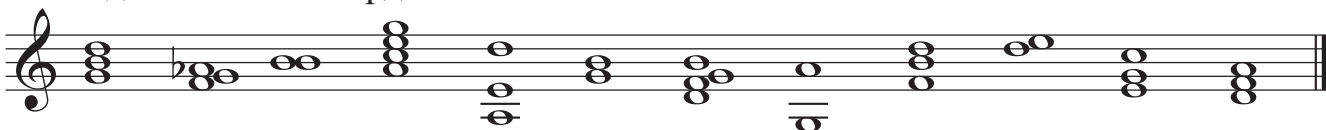
63. Знайди та познач тризвуки:

64. Знайди та познач кластери:

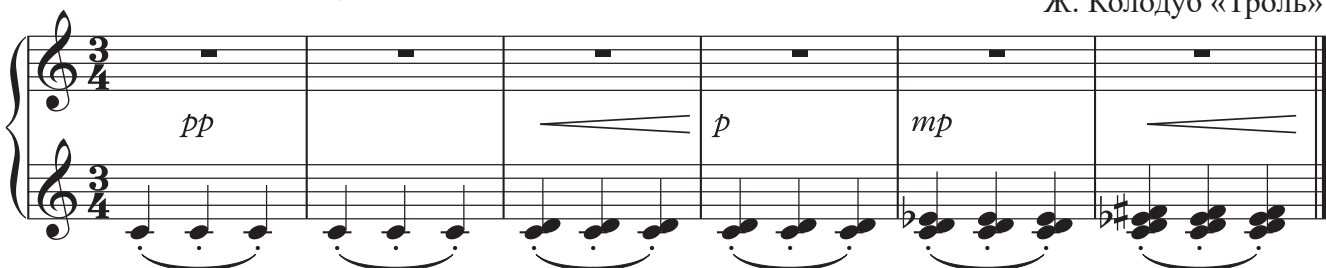

65. Знайди та познач акорди:

66. Визнач види співзвуч:

Ж. Колодуб «Троль»

В. Барвінський
«Жаб'ячий вальс»

Виклад тризвуку:

гармонічний – одночасне звучання всіх звуків акорду;

мелодичний – послідовне звучання всіх звуків акорду.

67. Побудуй тризвуки від основних звуків вгору та вниз, заграй на інструменті в гармонічному та мелодичному викладі.

ВИДИ ТРИЗВУКІВ

Нижній звук тризвуку називається **основний тон** або прима акорду.

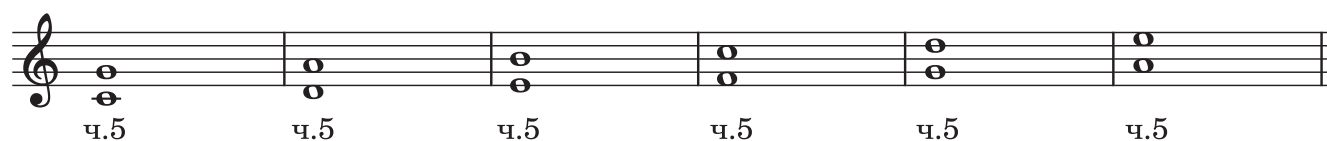
Середній звук – **терцієвий тон** або терція акорду.

Верхній звук – **квінтовий тон** або квінта акорду.

Квінта – інтервал, який охоплює 5 ступенів звукоряду.

Чиста квінта (ч.5) містить $3\frac{1}{2}$ тони.

Крайні звуки тризвуку охоплюють інтервал квінту.

68.

а) заповни квінту, щоб утворився тризвук:

б) допиши вказаний звук у тризвуку:

Будова тризвуків

Таблиця 2

Назва тризвуку	Позначення	Інтервальний склад	Нотний приклад	Фонізм
Мажорний тризвук	B^5_3	в.3 + м.3 = ч.5		звучить твердо, яскраво, радісно
Мінорний тризвук	M^5_3	м.3 + в.3 = ч.5		звучить м'яко, сумовито
Зменшений тризвук	$3M^5_3$	м.3 + м.3 = 3м.5		звучить напружено, тривожно, більш вузько, ніж мінорний
Збільшений тризвук	$3B^5_3$	в.3 + в.3 = 3б.5		звучить напружено, фантастично, більш широко, ніж мажорний

69. Побудуй від звуків мі, фа B^5_3 та M^5_3 вгору за взірцем:

в.3 м.3 B^5_3 м.3 в.3 M^5_3 в.3 м.3 B^5_3 м.3 в.3 M^5_3

70. Побудуй від звуків соль, ля B^5_3 та M^5_3 вниз:

м.3 в.3 B^5_3 в.3 м.3 M^5_3 м.3 в.3 B^5_3 в.3 м.3 M^5_3

71. Побудуй від цих звуків $3M^5_3$ вгору за взірцем *:

м.3 м.3 $3M^5_3$ м.3 м.3 $3M^5_3$

72. Побудуй від цих звуків $3B^5_3$ вгору за взірцем *:

в.3 в.3 $3B^5_3$ в.3 в.3 $3B^5_3$

73. Визнач та підпиши тризвуки:

* – тут і далі завдання ускладненого рівня

74. Проспівай вправи, визнач та підпиши види тризвуків:

Вправа С. Людкевича

75. Допиши низхідну секвенцію, крок секвенції секунда, проспівай:

76. Проспівайте, визначте рух по звуках тризвуку:

Знайдіть вивчені тризвуки у вправах, просольфеджуйте:

77.

Англійська народна пісня

78.

Німецька пісня

79.

Українська народна пісня «Чом, чом, не прийшов»

80. Проспівайте канон:

Українська народна пісня «Там під лісом дубиною»

Пригадай порядок дізів та бемолів

Ключові знаки – це знаки альтерації, що пишуться при ключі, визначають тональність твору або його частини.

	До мажор ля мінор	0		
Фа мажор ре мінор		1		Соль мажор мі мінор
Сі-бемоль мажор соль мінор		2		Ре мажор сі мінор
Мі-бемоль мажор до мінор		3		Ля мажор фа-дієз мінор
Сі, мі, ля, ре, соль, до, фа				Фа, до, соль, ре, ля, мі, сі

Випадкові знаки – знаки альтерації, що виставляються безпосередньо перед нотою і діють протягом такту.

81. Визнач, в якому фрагменті ключовий знак альтерації, а в якому випадковий, познач:

a)

6)

82. Знайди у творах зі спеціальності знаки альтерації, визнач їх*.

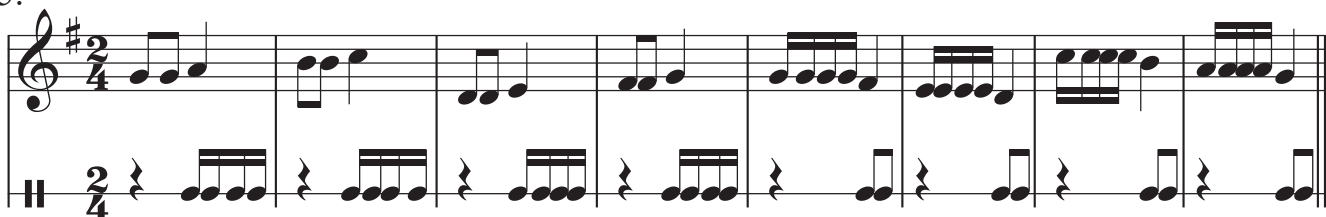
ТОНАЛЬНІСТЬ СОЛЬ МАЖОР

83. Запиши гаму Соль мажор, підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетрахорди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні. Проспівай.

84.

85.

86. Проспівай послідовність ступенів у гамі Соль мажор:

а) III – II – I – VII – V – VI – VII – II – I;

б) I – VII – I – V – IV – VI – V – II – I;

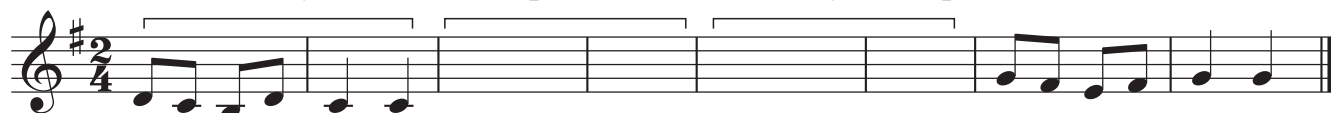
в) I – VI – V – VII – II – I – IV – III – I.

87. Проспівайте розв'язання нестійких ступенів:

88. Допиши висхідну секвенцію, крок секвенції – секунда, проспівай:

89. Простукай ритм вправ:

а)

б)

90. Проспівай гаму Соль мажор або супровід у вигляді акордових фігурацій, один голос співай, інший – грай:

91. Проспівайте фігурації акордів, знайдіть та визначте тризвуки в мелодичному розташуванні:

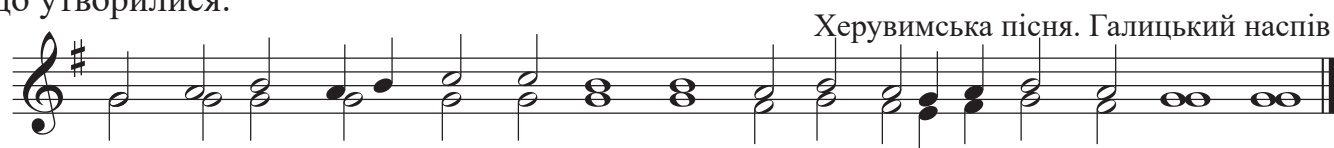
92. Побудуйте усно та проспівайте м.2 та в.3 на ступенях Соль мажору.

93. Побудуй та проспівай послідовність інтервалів:

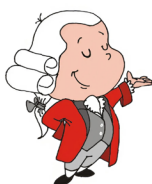
ч.5 – в.3 – в.2 – м.3 – ч.4 – м.3 – ч.1

I I I VII V VII I

94. Вправа «Твоя рука – твій метроном»: проспівайте, визначте інтервали, що утворилися:

Просольфеджуй вправи, знайди рух по звуках тризвуків:

100. Сольфеджуй верхній голос вправи з акомпанементом. Визнач рух по тризвуку, від якого ступеня починається цей рух:

101. Допиши мелодію, використовуючи рух по звуках T^5_3 , вивчених інтервалів:

ГОЛОВНІ ТРИЗВУКИ ЛАДУ В МАЖОРІ

Пригадай, які ступені ладу головні. Вони мають свої назви:

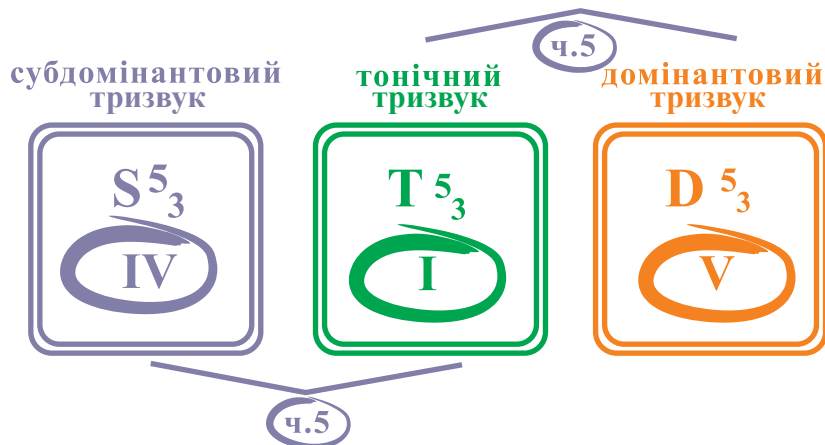
I – тоніка – T^5_3 – (з латинської – основна).

V – домінанта – D^5_3 – (з латинської – панівна).

IV – субдомінанта – S^5_3 – (з латинської – під панівною).

На цих ступенях будуються головні тризвуки:

- на **I ст.** мажору будується **тонічний тризвук**, позначається T^5_3 ;
- на **IV ст.** мажору будується **субдомінантовий тризвук**, позначається S^5_3 ;
- на **V ст.** мажору будується **домінантовий тризвук**, позначається D^5_3 .

Головні тризвуки виявляють ладовий нахил:

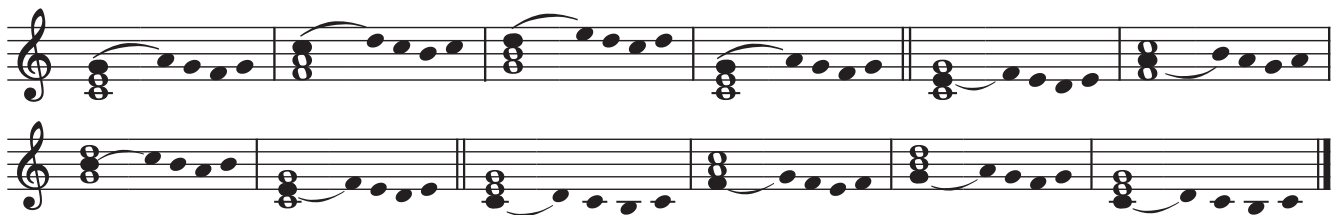
- у мажорі – мажорні,
- у натуральному мінорі – мінорні.

Підказка: допомагають створити супровід до мелодії.

До мажор

102. Визнач та підпиши тризвуки. Проспівайте, розділившись на три команди:

103. Знайди рух по звуках головних тризвуків, підпиши їх, проспівай:

Функція (від лат. *functio* – виконання, звершення) – роль і значення акорду в ладі.

1) **стійкість** – функція тоніки, завершеність музичної думки;

2) **нестійкість** – всі тризвуки, що утворюються на інших ступенях ладу, створюють незавершеність музичної думки, потребують розв’язання.

Головні тризвуки мають свою функцію в тональності:

Тоніка (від гр. *tonos* – наголос), **T** – основний тон тональності, центр тяжіння.

Домінанта (від лат. *dominans* – «панівний»), **D** – найбільш напружена функція.

Субдомінанта (від лат. «під панівним»), **S** – функція напружена, підводить до домінанти.

104. Проаналізуй наступні музичні фрагменти, знайди головні тризвуки, підпиши:
а)

б) жваво, весело

Кант «Щиголь тугу має»

Щи-голь ту - гу ма - єт, по - ра - ду зби - ра - єт,
не хо - че о - дин меш - ка - ти, же - ни - ти - ся ма - єт.

105. Допиши супровід до мелодії у вигляді акордів за позначеннями, проспівай з акомпанементом:

T⁵₃ **S⁵₃** **D⁵₃** **T⁵₃** **S⁵₃** **T⁵₃** **D⁵₃** **T⁵₃**

Підказка:

Для того, щоб легко підібрати красивий супровід до мелодії, є кілька порад:

- 1) визнач тональність та її головні тризвуки;
- 2) простеж, яким ступенем починається кожен з тактів мелодії;
- 3) визнач, до якого з головних тризвуків належить цей звук;
- 4) якщо початковий звук такту можна віднести до двох функцій, зверни увагу на інші звуки такту (до якої функції вони належать);
- 5) підпиши позначення та акорди;
- 6) проспівай мелодію і зіграй написані акорди. Стеж за їхнім розміщенням відносно мелодії (кожний акорд на перший звук у такті мелодії);
- 7) спробуй зіграти звуки кожного акорду в різній послідовності, змінюючи ритми.

Two musical staves in 2/4 and 3/4 time signatures. The first staff has notes with chord symbols T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃. The second staff has notes with chord symbols T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃.

106. Зразок:

а) головні тризвуки Соль мажору

Musical staff showing three chords: T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃.

б) визначення акордових звуків у мелодії

Українська народна пісня «Мамо моя люба»

Musical staff for the Ukrainian folk song «Мамо моя люба». Notes are labeled with Roman numerals I, I, I, I, III, IV, V, I and chord symbols T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃.

в) мелодія з супроводом

Musical staff showing a melody with accompaniment. Notes are labeled with chord symbols T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃.

107. Підбери супровід до вправи, співай та акомпануй:

Українська народна пісня «І шумить, і гуде»

Musical staff for the Ukrainian folk song «І шумить, і гуде». Notes are labeled with Roman numerals I, I, I, I, I, I, I, I and chord symbols T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, T⁵₃, S⁵₃, D⁵₃, T⁵₃.

І шу-мить, і гу-де, дріб-ний до-щик і-де.
А хто ме-не, мо-ло-ду-ю, та й до-до-му про-ве-де?

ТОНАЛЬНІСТЬ МІ МІНОР

108. Запиши гаму мі мінор (3 види), підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетраборди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні. Проспівай.

109. Проспівай послідовність ступенів у мі мінорі:

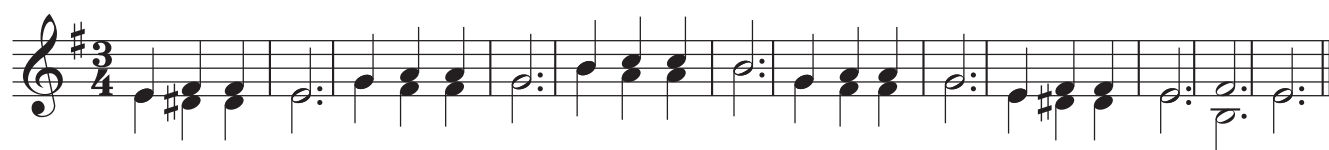
- а) I – III – V – II – I – V – VI – VII – I;
- б) I ↗ V – VI – VII ↑ – I ↘ I – III – II – I;
- в) V – III – I – V – VI ↑ – VII ↑ – I;
- г) I – IV – II – III – I – VII ↑ – V – I.

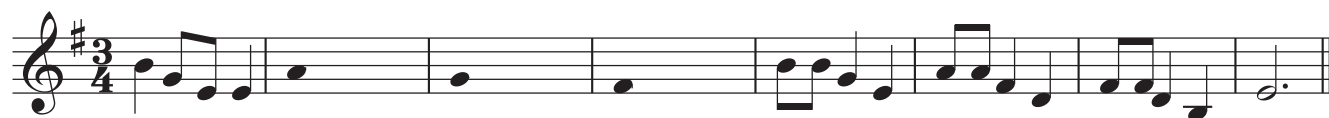
110. Проспівай, визнач вид мінору та тетраборд:

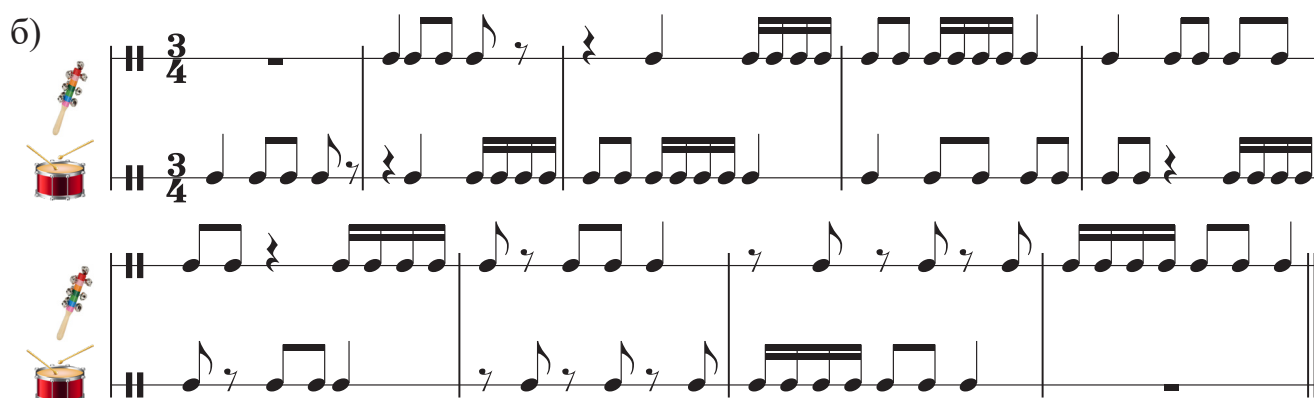
111. Проспівайте:

112. Допиши низхідну секвенцію, визнач види тризвуків, вид мінору для секвенції обери самостійно:

113. Простукай ритмічний канон:

ГОЛОВНІ ТРИЗВУКИ ЛАДУ В МІНОРІ

На **I ст.** будується **тонічний тризвук**, позначається **t⁵₃**.

На **IV ст.** будується **субдомінантовий тризвук**, позначається **s⁵₃**.

На **V ст.** будується **домінантовий тризвук**, позначається **d⁵₃** у натуральному мінорі, а **D⁵₃** – у гармонічному.

Усі головні тризвуки у мінорі – мінорні за звучанням, крім **D⁵₃** у гармонічному виді – він звучить мажорно.

114. Визнач тризвуки, підпиши, проспівай:

115. Запиши головні тризвуки в мі мінорі, як у № 114. Проспівай.

116. Проспівай гаму мі мінор (гармонічний вид) або супровід у вигляді акордових фігурацій:

117. Визначте інтервали, проспівайте послідовності інтервалів:

118. Проспівай малі секунди та малі терції в натуральному мі мінорі.

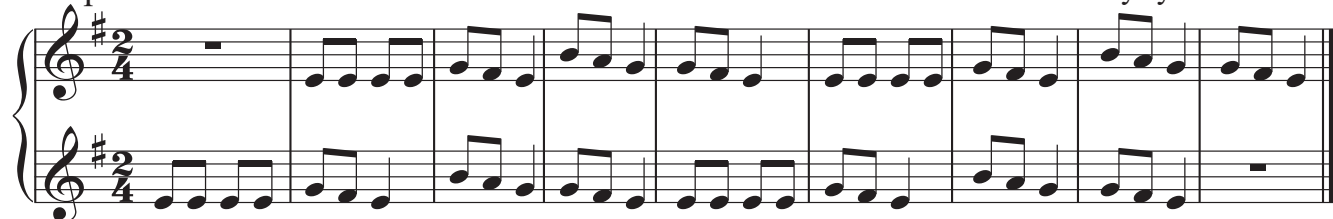
119. Проспівай всі чисті інтервали в мі мінорі від I та V ст.

120. Вправа «Твоя рука – твій метроном»: визначте ступені нижнього голосу, поміркуйте, до яких функцій вони належать:

121. Проспівайте канон:

Румунська пісня

122. Проспівай, знайди рух по звуках тризвуку, визнач їх:

Фінська пісня

123.

Молдавська пісня

124.

Муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка «Зацвіла в долині»

За-цві-ла в до-ли-ні чер-во-на ка-ли-на, ні-би за-смі-я-лась дів-чи-на-ди-ти-на.

125.

Маруся Чурай «В кінці греблі шумлять верби»

В кін-ці греб-лі шум-лять вер-би, що я на-са-ди-ла.

Не-ма то-го ко-за-чень-ка, що я по-лю-би-ла.

Оstinато (італ. *ostinato*, від лат. *obstinatus* – завзятий, впертий) – прийом, заснований на багаторазовому повторенні в музичному творі мелодичної або ритмічної фігури, окремого звуку.

а) мелодичне остинато:

Дитяча пісня «Равлик-павлик»

Рав-лик-пав-лик, вис-тав ріж-ки на чо-ти-ри стіж-ки:

то-бі два, ме-ні два, по-ді-лим-ся о-бид-ва.

б) ритмічне остинато:

126. Створи супровід з ритмічного остинато. Проспівай:

Українська народна пісня «Павук сірий»

Па-вук сі-рий, во-ло-ха-тий, па-вук хи-жий, го-ло-ва-тий, па-ву-ти-ну

сну-є в ха-ті на ма-лих му-шок. Муш-ко-муш-ко, сте-ре-жи-ся, па-ву-ти-ну

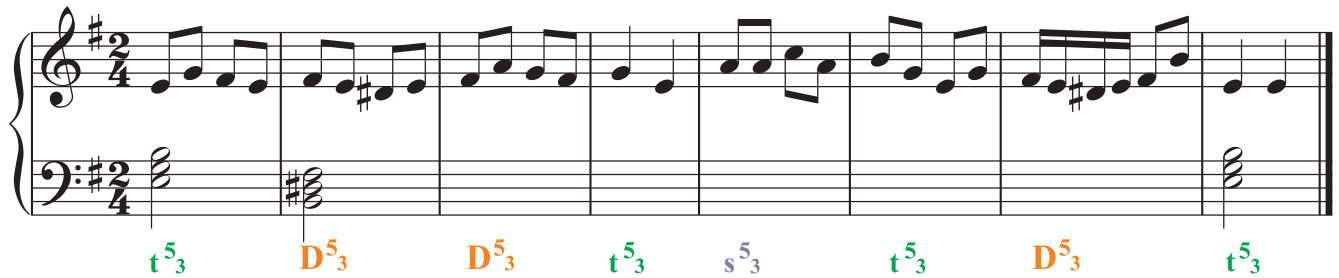

не тор-кай. Бо як зло-вить па-вук лю-тий, бу-де, муш-ко, то-бі край.

127. Допиши мелодію за допомогою секвенцій, проспівай:

128. Допиши супровід до мелодії у вигляді акордів:

129. Проспівай з акомпанементом за позначеннями:

ТОНАЛЬНІСТЬ ФА МАЖОР

130. Запиши гаму Фа мажор, підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетра хорди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні. Проспівай.

Інтенації в обсязі тетра хорду

131. Просольфеджуй:

нижній тетра хорд

Вправа С. Людкевича

132. Проспівай послідовність ступенів у Фа мажорі:

а) I – V – VI – IV – V – VII – I;

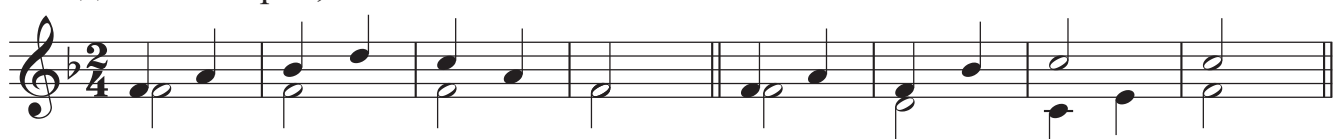
б) I – III – III – I – IV – VI – VI – IV – V – VII – VII – V – I.

133. Побудуй інтервали на ступенях гами Фа мажор:

в.3 – ч.4 – в.3 – м.3 – ч.5 – ч.4 – в.3
I V V VII V II I

134. Один голос грай, інший – співай:

135. Допиши та познач ланки секвенції, визнач напрямок, проспівай:

136. Ритмічні вправи:

а) проплескайте:

б) відтворюй ритм голосом на склад «та», а метричні долі – тактуванням:

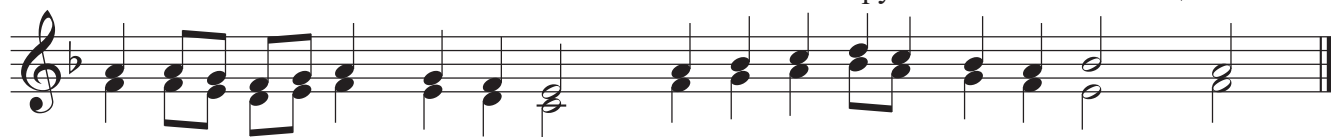

137. Проспівай гаму Фа мажор або супровід у вигляді акордових фігурацій:

138. Вправа «Твоя рука – твій метроном»: визнач інтервали між голосами, чи є тут інтервал, який ти ще не вивчав:

Херувимська пісня. Галицький наспів

Проспівай вправи, знайди рух по звуках головних тризвуків ладу.

Підбери супровід з головних тризвуків:

139.

Танець

140.

А. Діабеллі «Багатель»

141. Проспівайте канон:

Е. Сіліньш «Сонце рано встає»

Сон - це ра-но вста - є, не-бо і зем-лю нам грі-є теп - лом.

Сон - це ра-но вста - є,

Піс - ня ти -хо зву-чить сер - цю во - на про жит - тя го - мо - нить.

не - бо і зем-лю нам грі-є теп-лом. Піс - ня ти -хо зву - чить,

сер - цю во - на про жит - тя го - мо - нить.

142. Визнач та підпиши головні тризвуки ладу:

Л. Моцарт «Менует»

143. Додай низхідну секвенцію (крок – секунда), познач стрибки на кварту, проспівай:

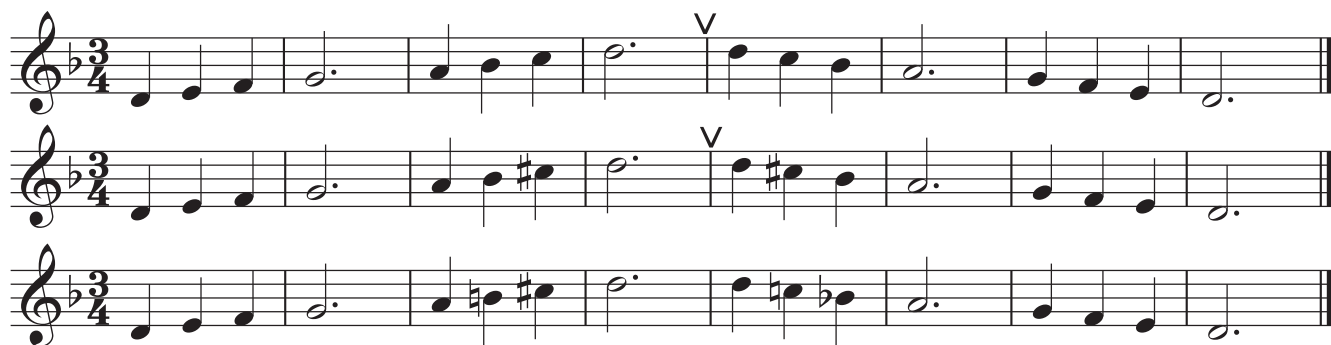
144. Доповни мелодію звуками головних тризвуків:

T^5_3 D^5_3 S^5_3 D^5_3

ТОНАЛЬНІСТЬ РЕ МІНОР

145. Запиши гаму ре мінор (3 види), підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетраборди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні. Проспівай.

146. Проспівай 3 види ре мінору в ритмах:

Інтонації в обсязі пентахорду (звукоряд з 5 ступенів):

147.

148. Проспівай ступеневі послідовності в ре мінорі:

- а) I – III – V – VI – V – II – I;
- б) I – II – V – III – II – VII[↑] – I;
- в) I – IV – VI – V – VI – VII[↑] – I.

149. Проспівайте послідовності акордів:

150. Простукайте ритм вправи:

151. Проспівай гаму ре мінор (гармонічний вид) або супровід у вигляді акордових фігурацій: один голос співай, інший – грай:

152. Побудуй та проспівай м.2 та м.3 в натуральному ре мінорі.

153. Побудуй та проспівай послідовності інтервалів:

м.3 – ч.5 – м.3 – в.2 – в.3 – ч.5

I I II III III I

Просольфеджуй вправи:

154.

Колядка «Радісно нам стало»

155.

Українська народна пісня «Як посіяв мужик»

Як по - сі - яв му - жик та й у по - лі яч - мінь.

1. 2.

Му-жик ка - же: "Яч - мінь", жін - ка ка - же: "Треч - ка!" "Треч - ка!"

156.

Українська народна пісня «Ой, червоний бурячок»

Ой, чер-во-ний бу-ря - чок, зе - ле - на - я гич - ка,

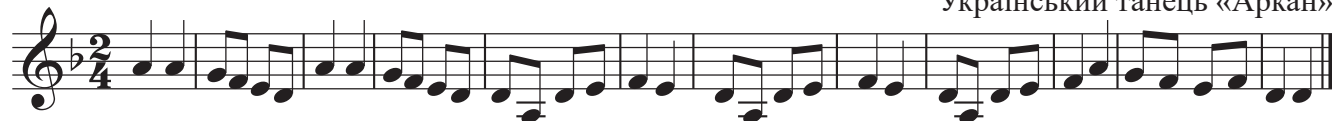
сва - тав ме - не му - жи - чок, а я не - ве - лич - ка,

сва - тав ме - не му - жи - чок, а я не - ве - лич - ка.

157. Проспівай у супроводі остинатного ритму:

Український танець «Аркан»

158. Додай терцію знизу до кожного звука мелодії, крім тоніки, використай гармонічний вид мінору:

Українська народна пісня «Ой, у гаю»

Ой, у гаю, при Дунаю
Соловей щечече.
Він же свою всю пташину
До гніздечка кличе.
Ох-тьох-тьох і тьох-тьох-тьох
Соловей щечече.
Він свою всю пташину
До гніздечка кличе.

Ой, у гаю, при Дунаю
Там музика грає.
Бас гуде, скрипка плаче,
Милий мій гуляє.
Ох-тьох-тьох і тьох-тьох-тьох
Там музика грає.
Бас гуде, скрипка плаче,
Милий мій гуляє.

159. Допиши мелодію, використовуючи рух по звуках позначених тризвуків:

МОДУЛЬ 1. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

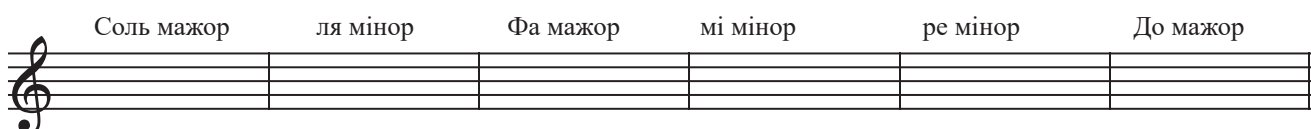
Вибери правильну відповідь на наступні запитання:

Запитання	Варіанти відповідей	б а л	Запитання	Варіанти відповідей	б а л
1. Консонанс – це звучання:	а) напружене, гостре; б) лагідне, гармонійне; в) тихе або голосне.		7. Пауза – це:	а) знак підвищення; б) знак мовчання; в) знак пониження.	
2. Які ступені змінюються в гармонічному мінорі?	а) VI і VII підвищуються; б) VI понижується; в) VII підвищується.		8. Паралельні тональності мають:	а) однакове звучання, але різне написання; б) однакові ключові знаки, але різні лади і тоніки; в) однакові тоніки але різні ключові знаки і лади.	
3. Вкажи правильний порядок дізів:	а) сі, мі, ля, ре, соль, до, фа; б) фа, до, соль, ре, ля, мі, сі; в) фа, до, соль, ля, мі, ре, сі.		9. Які тональності біля ключа мають 1#:	а) Фа мажор – ре мінор; б) До мажор – ля мінор; в) Соль мажор – мі мінор.	

4. Інтервал – це:	а) відстань між двома звуками; б) звукоряд ладу; в) відстань між трьома звуками.	10. Будова мажорної гами:	а) 1-1-1/2- 1-1-1-1/2 б) 1-1/2-1-1-1/2-1-1 в) 1-1-1/2-1-1/2-1-1
5. Тризвук – це аккорд з:	а) трьох звуків, що можуть розміщуватися по терціях; б) чотирьох звуків; в) двох звуків.	11. Тетрахорд – це:	а) звукоряд від нижнього до верхнього звуку; б) звукоряд з чотирьох звуків; в) звукоряд, що виконується на одному інструменті.
6. Основа інтервалу – це:	а) гарний звук; б) верхній звук; в) нижній звук.	12. Які ступені ладу є головними:	а) I – III – V; б) I – IV – V; в) II – VII.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Напиши ключові знаки тональностей:

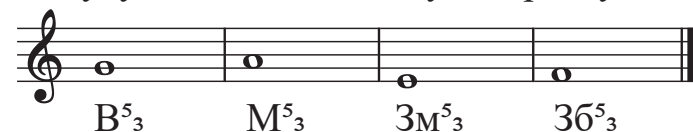
2. Побудуй інтервальну послідовність у тональності мі мінор:

3. Визнач тризвуки, підпиши:

4. Побудуй від вказаних звуків тризвуки:

5. Визнач верхній тетрахорд ре мінору гармонічного (обведи такт):

6. Визнач тональність, обведи всі терції, напиши кількість терцій: ____.

МОДУЛЬ 2

Пригадай поняття та правила з «МУЗИЧНОЇ ГРАМОТИ».

Допиши визначення, використовуючи слова-підказки:

тривалість

реприза

цезура

метр

штрихи

ритм

динаміка

розмір

такт

пауза

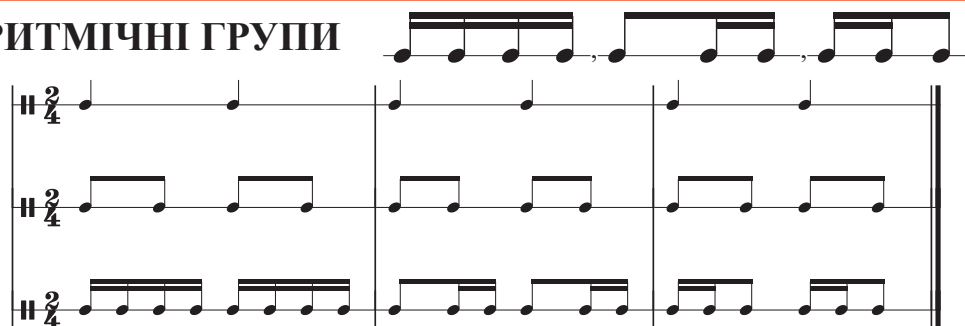
темп

акцент

- 1) – знак мовчання у музиці
- 2) – час, довжина звучання музичного звуку або паузи
- 3) – організація у часі звуків та пауз
- 4) – рівномірне чергування сильних та слабких долей
- 5) – відстань від однієї сильної долі до наступної
- 6) – позначення з двох цифр, в якому верхня вказує кількість долей у такті, а нижня – тривалість кожної долі
- 7) – наголошення у такті долі або окремого звуку
- 8) – швидкість виконання музичного твору
- 9) – сила, гучність звучання музичного твору
- 10) – знак дихання, межа між будь-якими музичними побудовами
- 11) – знак скорочення нотного письма
- 12) – прийоми виконання

Ритм, утворений однаковими тривалостями називається **рівномірний** і передає образ безперервного рівномірного руху. Такий ритм характерний для етюдів, вокалізів, деяких інструментальних п'єс.

РИТМІЧНІ ГРУПИ

Полька (від чеськ. слова *půlka* – половина) – швидкий парний танець чеського походження. Музичний розмір 2/4. Музика польки легка та граційна.

К. Гурліт «Полька»

Козачок – веселий рухливий український танець. Творцями танцю були козаки. Музичний розмір 2/4. Танець виконується у швидкому темпі.

Український народний танець «Козачок»

Полька
Гопак
Козачок

Гопак – український танець, улюблений танець козаків. Музичний розмір 2/4.
Музика гопака звучить мужньо, героїчно, завзято.

Український народний танець «Гопак»

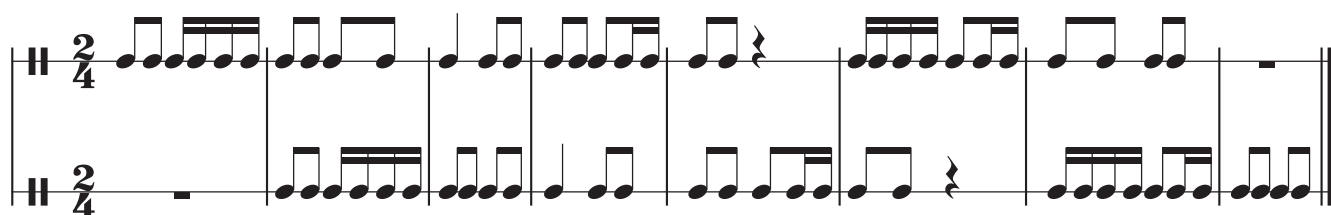

160. Простукайте ритмічні вправи:

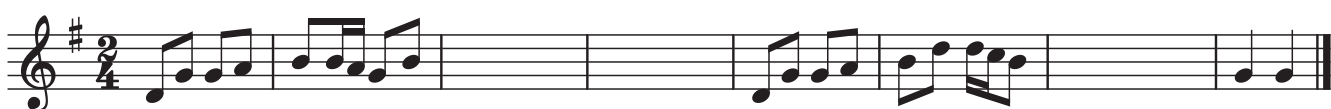
а) визнач ритмічні групи:

б) ритмічний канон. Визначте, у яких тактах присутній рівномірний ритм:

161. Придумай та допиши мелодію в ритмі польки:

Знайди у творах зі спеціальності ритмічні групи*:

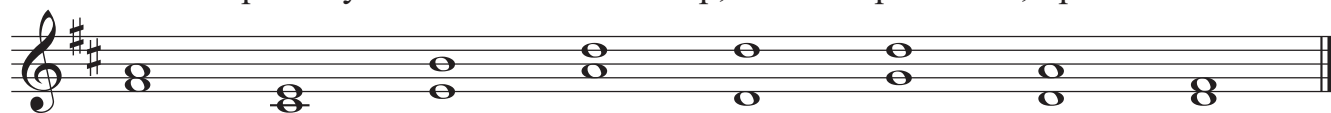
ТОНАЛЬНІСТЬ РЕ МАЖОР

162. Запиши гаму Ре мажор, підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетраборди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні, побудуй головні тризвуки ладу. Проспівай.

163. Проспівай гаму Ре мажор четвертними тривалостями з ритмічним супроводом:

а) б) в)

164. Визнач інтервали у тональності Ре мажор, нестійкі розв'яжи, проспівай:

165. Проспівайте двоголосну послідовність інтервалів:

166. Проспівай головні тризвуки ладу в заданому ритмі:

Сольфеджуй вправи, знайди чисті інтервали, підпиши:

167.

Подільський гопак

168.

В. Кирейко «Козачок»

169.

Український танець «Волинська полька»

170. Підбери супровід з головних тризвуків:

Український танець «Гуцульський»

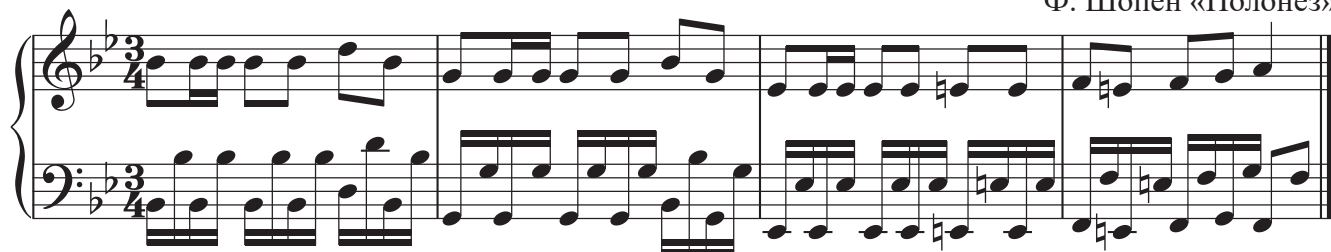

Полонез – старовинний польський тридольний бальний танець-хода урочистого характеру. Полонезом відкривались урочисті танцювальні вечори та бали.

171. Проаналізуй ритм «Полонезу», знайди характерну ритмічну групу:

Ф. Шопен «Полонез»

172. Простукай ритм вправ:

а)

б)

ТОНАЛЬНІСТЬ СІ МІНОР

173. Запиши гаму сі мінор (3 види), підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетраборди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні, побудуй головні тризвуки ладу. Проспівай.

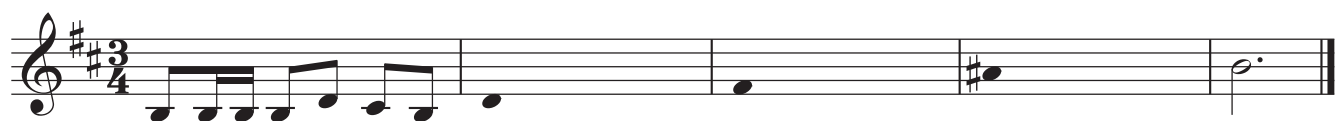
174. Проспівай гаму сі мінор у ритмах:

а)

б)

в)

175. Допиши ланки та проспівай секвенцію у гармонічному сі мінорі:

176. Сольфеджуйте послідовність інтервалів:

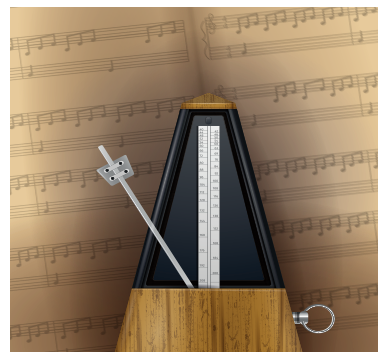
177. Проспівай головні тризвуки ладу в ритмі полонезу:

Метроном (від грец. *μέτρον* – міра, *νόμος* – закон)
– прилад для визначення темпу.

Темп – це швидкість руху в музиці.

Динаміка – це зміна сили звучання музики.

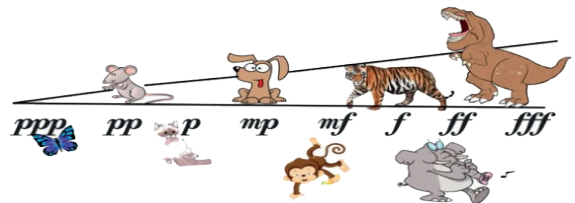

ТЕМП

Таблиця 3

Темп	Італійське позначення	Транскрипція	Значення	Удари метроном у/хв
Повільні 	Grave	Граве	Важко, дуже повільно	44-52
	Largo	Лярго	Повільно, протяжно	54-63
	Adagio	Адажіо	Повільно	50-58
	Lento	Ленто	Повільно, спокійно	48-56
Помірні 	Sostenuto	Состенуто	Стримано	58-72
	Andante	Анданте	Помірно повільно	72-88
	Andantino	Андантіно	Швидше, ніж Andante	80-96
	Moderato	Модерато	Помірно	92-108
	Allegretto	Алегрето	Пожвавлено	116-120
Швидкі 	Allegro	Алегро	Швидко, весело	120-144
	Vivo	Віво	Жваво	168-192
	Presto	Престо	Дуже швидко	184-200
	Prestissimo	Престісімо	Надзвичайно швидко	192-208
	ritenuto	рітенуто	Сповільнюючи	
	accelerando	ачелерандо	Прискорюючи	

Пісенька про піано.
Муз. Л. Кабестані,
сл. О. Колчинського

Фактура – звукова тканина музики.

ДИНАМІЧНІ ВІДТІНКИ

Таблиця 4

Динамічний відтінок	Транскрипція	Позначення	Значення
forte	форте	<i>f</i>	гучно, голосно
piano	піано	<i>p</i>	тихо
fortissimo	фортіссімо	<i>ff</i>	дуже гучно, дуже голосно
pianissimo	піаніссімо	<i>pp</i>	дуже тихо
crescendo	крещендо		поступово гучно, посилюючи
diminuendo	дімінуендо		поступово тихо, затихаючи
sforzando	сфорцандо	<i>sf</i>	раптово гучно, раптово голосно
mezzo forte	меццо форте	<i>mf</i>	помірно гучно, не дуже голосно
mezzo piano	меццо піано	<i>mp</i>	помірно тихо, не дуже тихо

Сольфеджуй вправи, познач темп та динамічні відтінки на власний розсуд:

178.

Українська народна пісня «Мої любі співаночки»

179.

Ж. Ф. Рамо «Селянка»

180.

Українська народна пісня «Ой, у вишневому садочку»

ТРАНСПОЗИЦІЯ, або транспонування – перенесення музичного твору або його фрагменту на іншу звукову висоту.

181. Транспонуй вправу на октаву вгору – запиши в скрипковому ключі, проспівай:

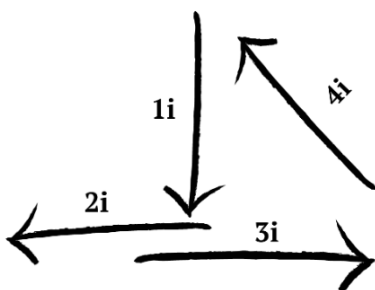

РОЗМІР 4/4 – це складний розмір, що містить в собі два простих розміри 2/4 + 2/4

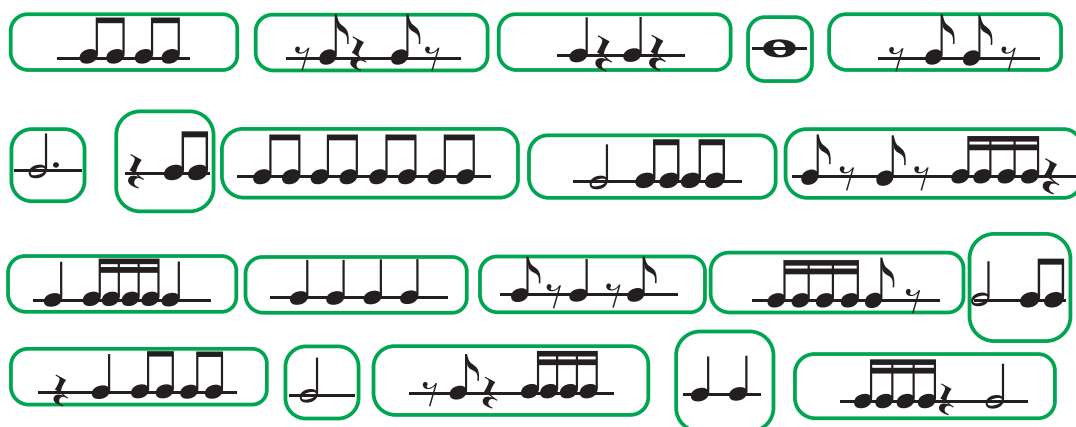
1i 2i 3i 4i 1i2i 3i4i 1i 2i 3i 4i 1i 2i 3i 4i 1i2i3i4i

Схема тактування в розмірі 4/4

182. Серед запропонованих тактів познач розміри. Такти з розміром 4/4 обведи:

ЗАТАКТ – початок мелодії зі слабкої долі.

Затакт та останній такт разом складають повний такт.

Затакт не повинен перевищувати половину такту.

183. Простукай або проплескай ритмічні вправи:

Визнач долю, з якої починаються вправи, проспівай з тактуванням:

184.

Італійська пісня

185.

Л. Моцарт «Вальс»

186.

Я. Сен-Люк «Буре»

КРАПКОВАННЫЙ РИТМ

Пригадай! Крапка біля ноти продовжує звучання тривалості на її половину.

Ритмічна фігура з двох тривалостей, в якій перша продовжена крапкою, а друга коротка, називається **крапкованим ритмом**. У цьому ритмі довга тривалість розміщується на сильній долі, а коротка – на слабкій.

Крапкований ритм характерний для маршів, військових пісень, деяких танців та інших творів активного, патетичного, героїчного, урочистого характеру.

187. Проаналізуй «Вальс», знайди вивчену ритмічну групу:

Й. Брамс «Вальс»

188. Простукай ритм вправ:

- a) $\frac{2}{4}$
- б) $\frac{3}{4}$
- В) $\frac{4}{4}$
- Г) $\frac{4}{4}$

189. Зміни ритм басової партії на крапкований. Поміркуй, як змінився характер твору:

Ф. Бейєр «Прогулянка на велосипеді»

ТОНАЛЬНІСТЬ СІ-БЕМОЛЬ МАЖОР

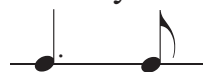
190. Запиши гаму Сі-бемоль мажор, підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетра хорди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні, побудуй головні тризвуки ладу. Проспівай.

191. Проспівай гаму та визнач, з якої долі вона починається:

192. Проспівай гаму:

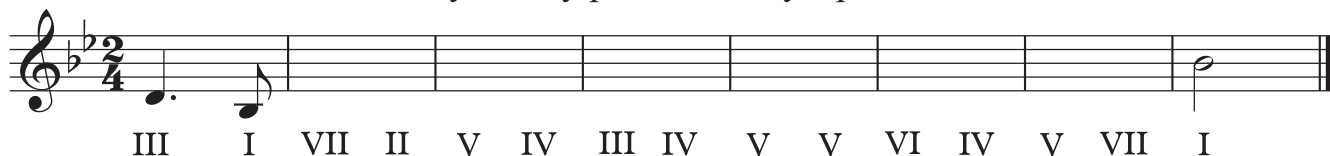
а) у ритмі

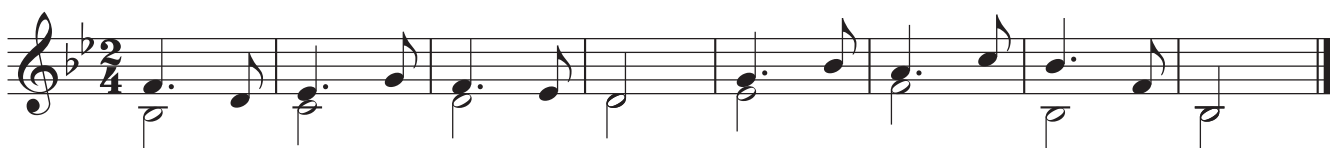
б) виконуй штрихами стакато та легато:

193. Запиши послідовність ступенів у ритмі 1 такту, проспівай:

194. Проспівайте послідовність інтервалів:

195. Співай головні тризвуки ладу:

196.

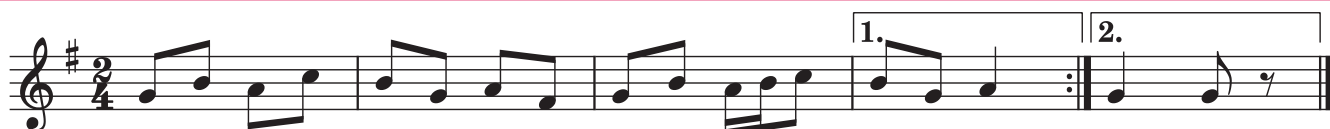
«Happy Birthday to You»

РЕПРИЗА (від фр. *reprise* – відновлення, повторення) – знак точного повторення музичного твору або його частини.

ВОЛЬТА (від італ. *volta* – поворот, раз) – знак, що використовується при повторенні музичного твору з іншим завершенням: за першим разом звучить перша вольта, а за другим – друга.

197. Проспівай вправу з ритмічним супроводом: а) $\text{♩} \cdot \text{♪}$; б) придумай свій супровід:

ТОНАЛЬНІСТЬ СОЛЬ МІНОР

198. Запиши гаму соль міно́р (3 види), підпиши ступені, визнач тонову відстань між ними, познач тетраборди, головні, стійкі та нестійкі ступені, розв'яжи нестійкі та ввідні, побудуй головні тризвуки ладу. Проспівай.

199. Проспівай гаму соль міно́р 3 види:

а) натуральний – з затактом у ритмі вправи № 191;

б) гармонічний – у ритмі $\text{♩} \cdot \text{♪}$ в розмірі 2/4;

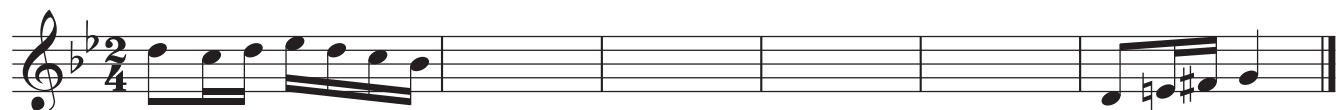
в) мелодичний – у ритмі $\text{♩} \cdot \text{♪}$ в розмірі 3/4

200. Проспівай в соль міно́рі вказані ступені з ритмічним малюнком:

201. Допиши низхідну секвенцію, крок – секунда, від міно́ру визнач самостійно, проспівай:

202. Проспівай гаму соль міно́р гармонічний вид або супровід у вигляді акордових фігурацій:

203.

Л. Баранович. Херувимська пісня «Іже херувими»

204.

Шотландська пісня «Greensleeves»

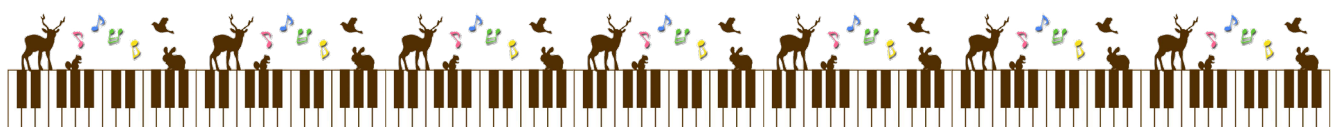
Мелодія – одноголосно виражена музична думка, яка розвивається в часі.

Мелодичні рухи (інтонації): повторення, рух по сусідніх звуках (допоміжні звуки), оспівування, рух по звуках гами, тризвуку і стрибок.

ВИДИ МЕЛОДИЧНОГО РУХУ

Таблиця 5

Мелодичний рух	Приклад	Умовне графічне позначення
Повторення		
Допоміжний звук нижній		
Допоміжний звук верхній		
Оспівування		
Рух по звуках гами висхідний		
Рух по звуках гами низхідний		
Рух по звуках тризвуку		
Стрибок висхідний		
Стрибок низхідний		

Проаналізуй вправи, знайди типи мелодичних рухів, познач їх графічно, проспівай:

205.

Український народний танець «Коломийка»

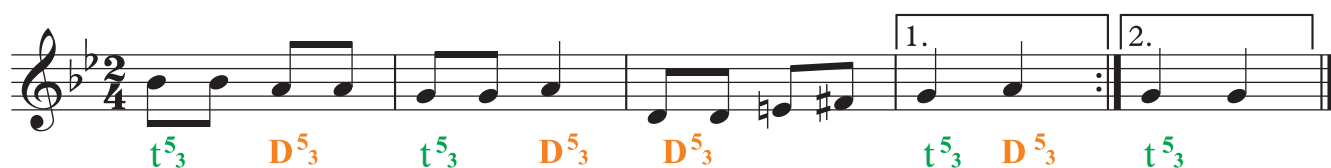
206.

В. А. Моцарт. Симфонія №40

207. Запиши вправу без вольт та репризи, проспівай з акомпанементом:

Фінська пісня

208. Запиши вправу скорочено, використовуючи знаки вольти, репризи:

Й. С. Бах «Полонез»

209. Проспівайте з ритмічним супроводом, зробіть шумовий оркестр:

Українська народна мелодія «Полька з смиком»

ЕЛЕМЕНТИ БУДОВИ МЕЛОДІЇ

Пригадай, що таке мелодія. Мелодія має свій початок – розвиток – закінчення.

Кульмінація – найяскравіша вершина мелодії чи цілого музичного твору. Часто збігається з найвищою нотою мелодії.

Цезура (від лат. *caesura* – розріз) – межа між частинами, розділами, побудовами музичного твору. Позначається над нотним станом знаком (V).

Подібно до того як слова складаються у речення, розділи мелодії теж організовані за певною логікою та мають свої назви. Це **мотив, фраза, речення, період**. Їх називають елементами музичної будови.

Мотив – найменший елемент мелодії, що має одну сильну долю (1 такт).

Фраза – частина мелодії, що об'єднує 2 мотиви (2 такти).

Речення – частина мелодії, що об'єднує декілька фраз (4 такти).

Період – найменша завершена музична форма (8 тактів).

Музична композиція триває в часі, але може бути представлена і у вигляді схеми. Схематичне зображення розділів музичного твору дозволяє «побачити» **музичну форму**:

210. Музична форма періоду в нотному тексті:

ПЕРІОД

1 речення 2 речення Норвезька пісня

мотив мотив мотив мотив мотив мотив мотив мотив

фраза 1 фраза 2 фраза 3 фраза 4

Принципи та види розвитку мелодії

Повторність точна – повторення мотиву, фрази або речення:

211.

а) Українська народна пісня «Щедрик»

б) Українська народна пісня «Ходить жучок»

1. Хо - дить му-жик по ру - чи - ні, а жу - чи - ха по до - ли - ні,
2. На жу - ко - ві че - ре - вич - ки, на жу - чи - сі дві спід - нич - ки,
грай, жуч - ку, грай, не - бо - же, най ти пан Бог до - по - мо - же.

Повторність змінена – повторення мотиву, фрази або речення з незначними змінами:

212.

Українська народна пісня «А кривого танця»

Секвенційний розвиток – повторення фрагмента мелодії на іншій висоті:

213.

Й. С. Бах «Менует»

Визнач способи розвитку мелодії, постав цезури:

214.

Ж. Ф. Рамо «Менует»

215.

Латвійська полька

Групування – поділ у такті нотних знаків на групи відповідно до розміру.
Інструментальне групування: скільки долей у розмірі – стільки груп у такті:

216.

Українська народна пісня «Ой, зацвіли фіялочки»

Вокальне групування – скільки складів тексту – стільки груп у такті, незалежно від розміру.

Ліга у вокальному групуванні використовується, якщо один склад припадає на декілька звуків (розспівується). Звуки поєднуються одним ребром та охоплюються лігою:

Українська народна пісня «Ой, зацвіли фіялочки»

Ой, за-цві-ли фі - я - лоч - ки, за - цві - ли, та всі го-ри і до-ли-ни по - кри - ли.

217. Запиши в зошиті вправу в інструментальному групуванні:

Українська народна пісня «Гей, там на горі Січ іде»

Гей, там на го - рі Січ і - де, гей, ма-ли-но-вий стяг не - се.

Гей, ма-ли-но-вий, на-ше слав-не то-ва-рист-во, гей, мар-ши ру - є раз, два, три!

218. Запиши в зошиті вправу у вокальному групуванні:

К. Стеценко Коляда «Нова радість стала»

Но - ва ра - дість ста - ла, я - ка не бу - ва - ла,

над вер-те - пом звіз - да яс - на у-весь світ за - сі - я - ла.

ТИПИ ГОЛОСОВЕДЕННЯ

Голосоведення – співвідношення голосів у музичному творі.

Голосоведення			Таблиця 6
Тип голосоведення	Пояснення	Приклад	
Одноголосся	звучання мелодії без супроводу		
Унісон	а) одночасне виконання мелодії різними голосами в приму;		
	б) злиття різних голосів у приму		
Двоголосся			
Імітаційне багатоголосся			
Канон (від лат. правило, закон)	мелодію одного голосу повторюють інші голоси, але з певним запізненням		
Паралельне багатоголосся			
Паралельне голосоведення	голоси рухаються паралельно, наприклад, терціями		
Контрастне багатоголосся			
Тонічний органічний пункт або педаль	звук, що тягнеться або повторюється у басі, в той час як верхні голоси рухаються		

Знайди у вивчених вправах та творах зі спеціальності різні типи голосоведіння*.

МОДУЛЬ 2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. З'єднай ритм з відповідним танцем: — полька — гопак — полонез	а) б) в)
2. Визнач (познач декілька відповідей) швидкі темпи:	1) Presto; 2) Moderato; 3) Largo; 4) Allegretto; 5) Lento; 6) Andante; 7) Adagio; 8) Allegro; 9) Vivo; 10) Grave.
3. Визнач (познач декілька відповідей) помірні темпи:	1) Presto; 2) Moderato; 3) Largo; 4) Allegretto; 5) Lento; 6) Andante; 7) Adagio; 8) Allegro; 9) Vivo; 10) Grave.
4. Визнач (познач декілька відповідей) повільні темпи:	1) Presto; 2) Moderato; 3) Largo; 4) Allegretto; 5) Lento; 6) Andante; 7) Adagio; 8) Allegro; 9) Vivo; 10) Grave.
5. Визнач динамічний відтінок – затихаючи:	а) б)
6. Познач тональності з двома знаками при ключі:	а) Ре мажор – сі мінор; б) Соль мажор – мі мінор; в) До мажор – ля мінор; г) Фа мажор – ре мінор; д) Сі-бемоль мажор – соль мінор.
7. Познач допоміжний звук знаком « * »:	
8. Транспозиція – це:	а) перенесення мелодії зі змінами; б) повторення мелодії; в) перенесення мелодії без змін.
9. Познач послідовність елементів будови періоду від найменшого до найбільшого:	а) фраза, мотив, період, речення; б) мотив, фраза, речення, період; в) речення, фраза, мотив, період.
10. Найвища точка розвитку мелодії – це:	а) реприза; б) кульмінація; в) кода.
11. Секвенція – це:	а) мотив, що повторюється; б) мотив, що повторюється на іншій висоті; в) мотив, що постійно змінюється.
12. Другий голос мелодії, що звучить у терцію – це:	а) контрастне голосоведення; б) імітаційне голосоведення; в) паралельне голосоведення.

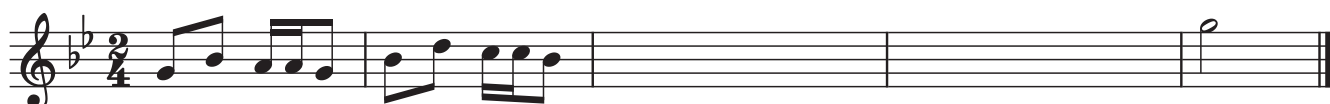

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Виправ помилки в групуванні, запиши правильний варіант:

2. Визнач тональність, крок секвенції, допиши 3 і 4 ланки:

3. Перепиши уривок, змінивши вокальне групування на інструментальне:

Українська народна пісня «Ой, ти знав»

4. Визнач розмір та види мелодичного руху (див. таблицю ст.):

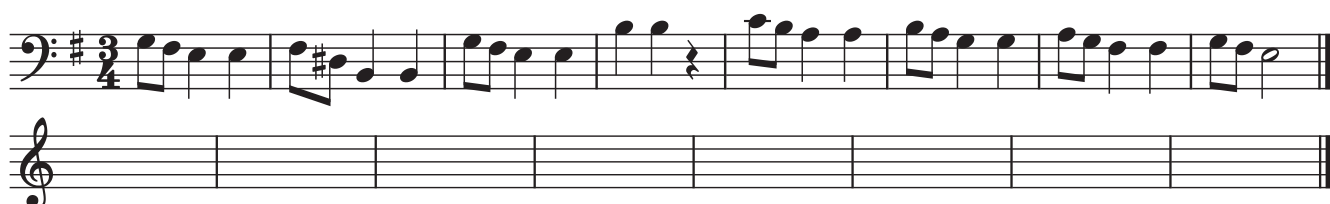

5. Визнач тональність. Створи мелодію в зазначеному ритмі, використовуючи звуки тризвуків у басовій партії:

6. Транспонуй на октаву вгору, запиши в скрипковому ключі:

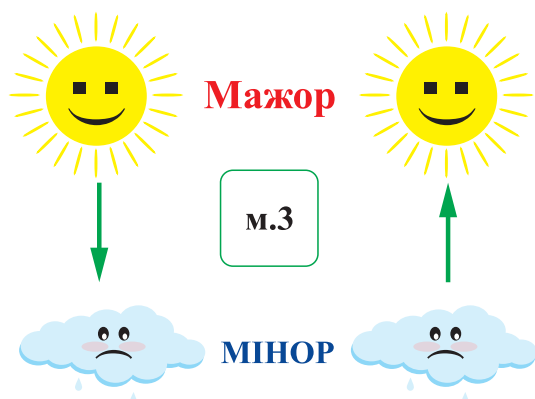
Українська народна пісня «Ой, не шуми, луже»

МОДУЛЬ 3

ПАРАЛЕЛЬНО-ЗМІННИЙ ЛАД

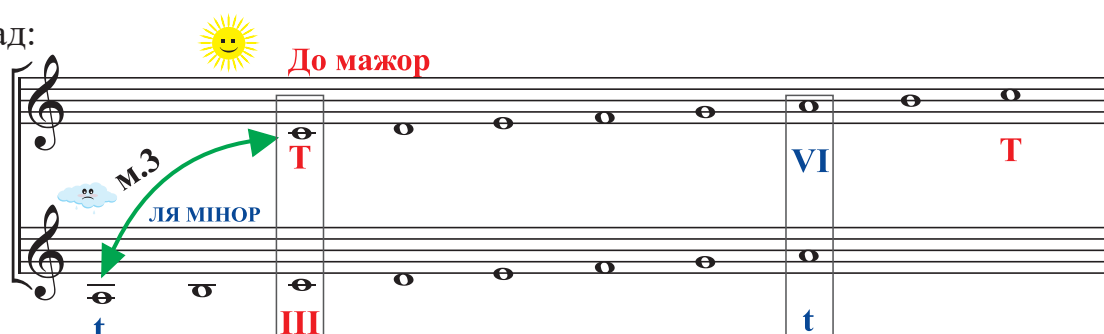
Паралельні тональності – це мажор та мінор, які мають однакові ключові знаки, але різні тоніки. Відстань між тоніками паралельних тональностей мала терція.

Паралельний мажор будується від III ст мінору.

Паралельний мінор будується від VI ст мажору.

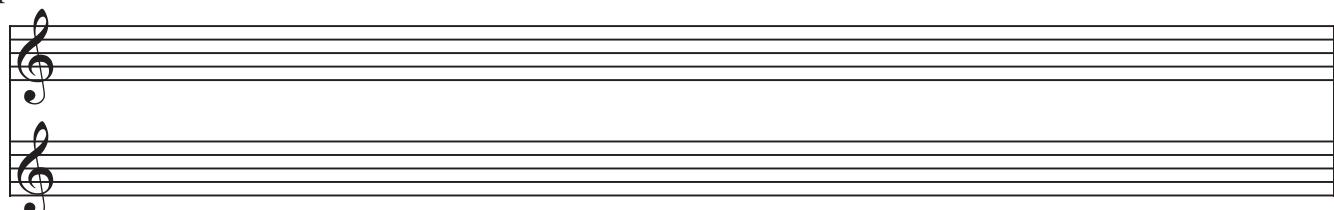
Приклад:

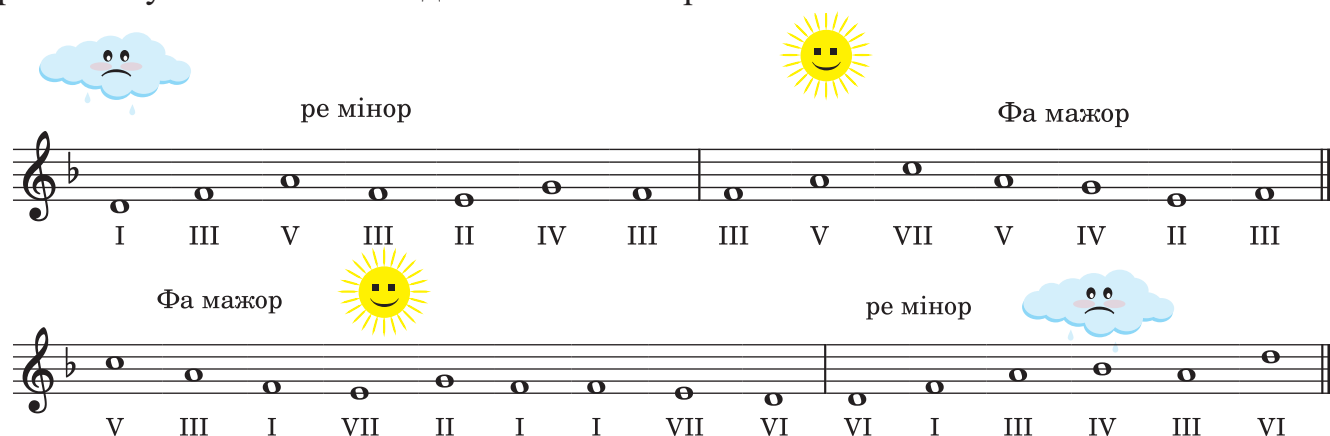
Паралельно-змінний лад – це лад, що має дві тоніки паралельних тональностей, однаковий звукоряд і ключові знаки. Протягом твору змінюється ладовий нахил, стійкі ступені і тоніка. Тональність у паралельно-змінному ладі має подвійну назву, наприклад: До мажор – ля мінор.

219. Запиши звукоряд паралельних мажоро-мінору з двома бемолями за прикладом:

220. Проспівай ступеневу послідовність у паралельно-змінному ладі, самотійно проспівай у тональностях з двома знаками при ключі:

ре мінор Фа мажор

Фа мажор ре мінор

Scale degrees for ре мінор: I, III, V, III, II, IV, III, III, V, VII, V, IV, II, III

Scale degrees for Фа мажор: V, III, I, VII, II, I, I, VII, VI, VI, I, III, IV, III, VI

221. Допиши звук до терції, щоб утворився T^5_3 та t^5_3 паралельних тональностей:

До ля Соль мі Фа ре Ре сі Сі $\flat$ соль

T^5_3 t^5_3 T^5_3 t^5_3

Проспівайте вправи, визначте тоніки паралельних тональностей:

222.

Українська народна пісня «Кину кужіль»

Ки - ну ку-жіль на по - ли - цю, са - ма пі - ду на ву - ли - цю.

Не-хай ми - ші ку-жіль труб-лять, не-хай ме - не хлоп-ці люб-лять.

223.

Маруся Чурай «Ой, не ходи Грицю»

Ой, не хо - ди, Гри - цю, та й на ве - чор - ни - ці,

бо на ве - чор - ни - цях дів - ки ча - рів - ни - ці.

Ко - то-ра дів - чи - на чор - ні бро - ви ма - є

то та я дів - чи - на ча - ру-ва - ти зна - є.

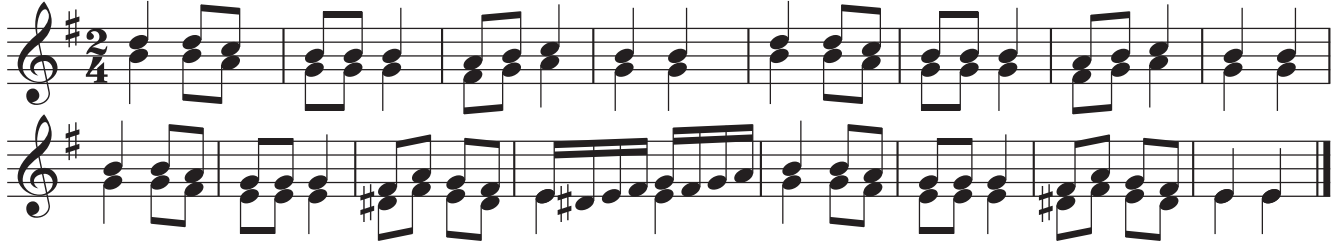
224.

М. Лисенко. Музика до «Кобзаря» Т. Шевченка, «Ой, стрічечка до стрічечки»

225.

Українська народна пісня «Ой, лопнув обруч», обр. В. Грачова

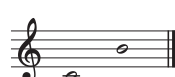
ШИРОКІ ІНТЕРВАЛИ

Широкі інтервали – це інтервали, звуки яких охоплюють від п’яти до восьми ступенів, містять від трьох до шести тонів.

До них належать квінта, секста, септима, октава.

Широкі інтервали

Таблиця 7

Назва інтервалу	Якісна величина	Позначення	К-ть ступенів	К-ть тонів	Приклад	Фонізм інтервалу
5. квінта	чиста	ч.5	5	3 ½		Консонанс досконалий, звучить прозоро, просторо, незаповнено
6. секста	мала	м.6	6	4		Консонанс недосконалий, звучить широко, наспівно, мінорно
	велика	в.6	6	4½		Консонанс недосконалий, звучить широко, наспівно, мажорно
7. септима	мала	м.7	7	5		Дисонанс, звучить не дуже різко, напружено
	велика	в.7	7	5½		Дисонанс, звучить різко, дуже напружено, гостро
8. октава	чиста	ч.8	8	6		Консонанс досконалий, повне злиття звуків, звучить як повторення одного звуку на іншій висоті

Консонуючі інтервали мають злагоджене звучання.

Консонанси поділяються на **досконалі та недосконалі**.

Позначення консонансів

Таблиця 8

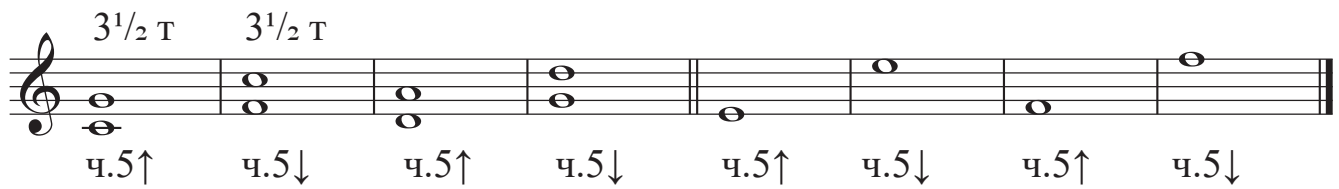
Консонанс	Позначення	Фонізм
Досконалий консонанс	ч.1, ч.4, ч.5, ч.8	Звучать прозоро, зливаються
Недосконалий консонанс	м.3, в.3, м.6, в.6	Мають ладовий нахил (звучить мажорно або мінорно)

226. Виконай завдання:

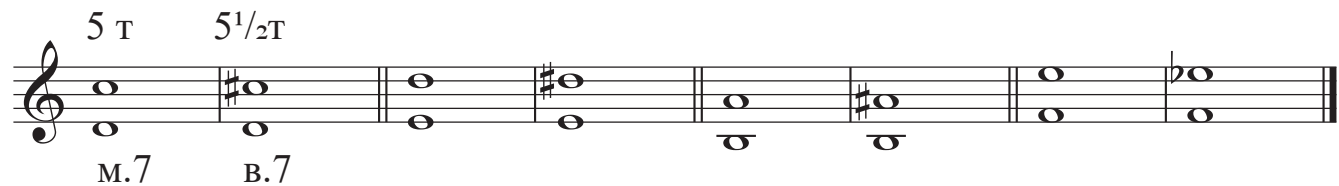
а) побудуй **чисту квінту** (ч.5) вгору та вниз від зазначених звуків:

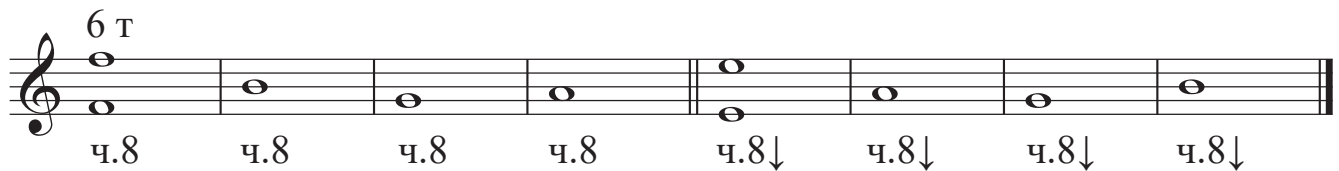
б) побудуй **сексту малу** (м.6), **сексту велику** (в.6):

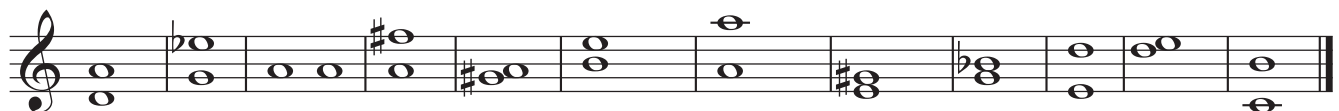
в) визнач **септиму**: малу – м.7 та велику – в.7:

г) побудуй **чисту октаву** (ч.8) вгору та вниз:

д) знайди широкі інтервали, визнач та підпиши:

228.

229.

a)

Над рѣкѣ юсе рѣхъ ромъ рѣхъ ю макъ са пѣхъ ромъ

The first line of musical notation is on a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody consists of the following notes: a quarter note G4, a quarter rest, a quarter note F4, a beamed eighth-note pair (E4, D4), a beamed eighth-note pair (C4, B3), a quarter note A3, a quarter note G3, and a final whole note F3.

6)

231.

232. Визнач стрибки на широкі інтервали, підпиши:

a)

[illegible]

6)

Вправа С. Людкевича

233. Знайди недосконалі консонанси. Допиши другий голос, використовуючи сексти. Один голос грай, інший – співай:

ТОНАЛЬНІСТЬ ЛЯ МАЖОР

234. Проспівай гаму Ля мажор, стійкі, нестійкі, ввідні ступені, розв'язання нестійких ступенів у стійкі, тонічний тризвук, головні тризвуки ладу:

235. Проспівай гаму з ритмічним супроводом (кожний ритм виконуй почергово):

236. Співати послідовності ступенів:

- $III \nearrow I - II - IV - III \searrow V \nearrow I$;
- $I - VII - V - II - I - VII - IV - VI - V - I$;
- $V - VI - V \nearrow I - VII - VI - V \nearrow II - I$.

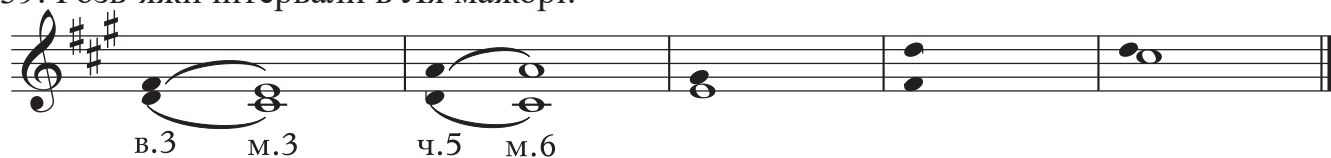
237. Допиши та проспівай висхідну секвенцію:

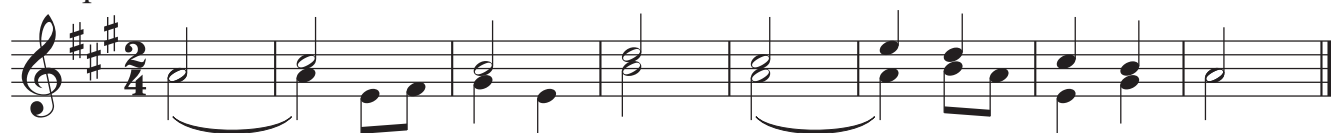
238. Визнач та підпиши інтервали, познач недосконалі консонанси, проспівай послідовність інтервалів ланцюжком:

239. Розв'яжи інтервали в Ля мажорі:

240. Проспівайте двоголосся:

Просольфеджуйте вправи, знайдіть широкі інтервали, визначте їх:

241.

Українська народна пісня «Ой, ти, дівчино, чорнобривая»

242.

Українська народна пісня «А йдуть кози»

243.

Англійська пісня «Jolly Old Saint Nicholas»

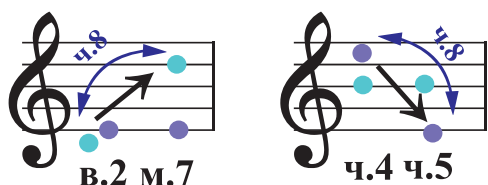
244. Допиши мелодію з використанням секст:

ОБЕРНЕННЯ ІНТЕРВАЛІВ

Обернення інтервалу – це перенесення нижнього звуку на октаву вгору або верхнього на октаву вниз.

дисонанс ↔ дисонанс
 консонанс ↔ консонанс

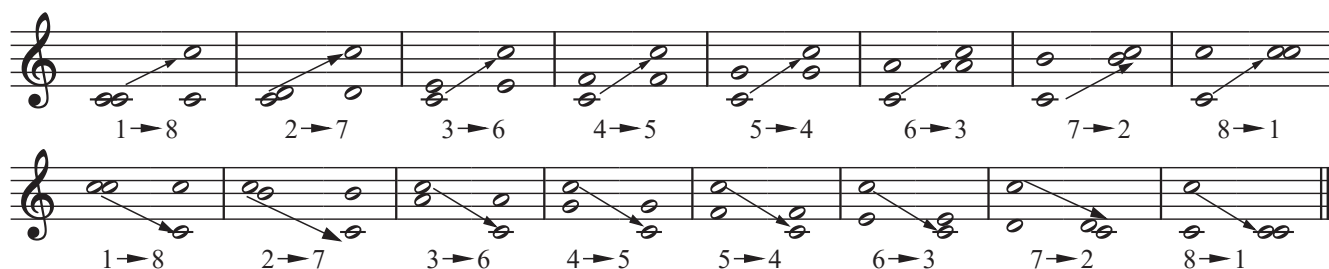
9

Ч.1 ↔ Ч.8
 М.2 ↔ В.7
 В.2 ↔ М.7
 М.3 ↔ В.6
 В.3 ↔ М.6
 Ч.4 ↔ Ч.5

9

чисті ↔ чисті
 великі ↔ малі
 малі ↔ великі

245.

246. Прослухай музичний фрагмент, зверни увагу на обернення інтервалів:

Л. ван Бетховен. Соната №3

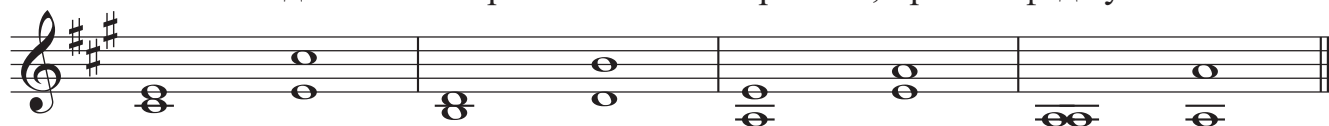

247. Знайди обернення інтервалів у гармонічному викладі:

Й. Брамс «Коваль»

248. Визначте та підпишіть інтервали та їхнє обернення, просольфеджуйте:

249. Визнач розмір, просольфеджуй:

First line of musical notation (treble clef) showing notes: B.3, ч.4, B.2, ч.5, M.6, B.6, M.2, M.3, ч.8.

А. Дворжак

Українська народна пісня «Ще гуляй, люди!»

Українська народна пісня «Мав я раз дівчиноньку чепуреньку»

The musical score is written for two staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is simple and characteristic of Ukrainian folk music, featuring eighth and quarter notes. The first staff contains the main melody, and the second staff provides a harmonic accompaniment. The piece concludes with a double bar line.

An illustration of five diverse children playing musical instruments on a five-line staff. From left to right: a girl with red hair plays a guitar, a boy with orange hair plays a guitar, a girl with dark skin and braids plays a drum, a girl with blonde hair plays a flute, and a girl with blonde hair plays a violin. A large purple treble clef is on the left.

натуральний

нижній тетрахорд

верхній тетрахорд

гармонічний

нижній тетрахорд

верхній тетрахорд

1 1/2 #

нижній тетрахорд

верхній тетрахорд

нижній тетрахорд

верхній тетрахорд

мелодичний

нижній тетрахорд

верхній тетрахорд

нижній тетрахорд

верхній тетрахорд

ввідні звуки

головні звуки

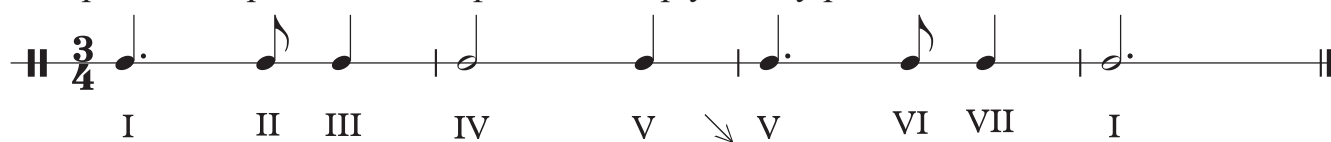
VII I II

f^5_3

s^5_3

D^5_3

257. Проспівай три види гами фа-дієз мінор у цьому ритмі:

258. Визнач та підпиши інтервали з оберненнями, проспівай:

Проспівай вправи:

259.

Е. Гріг. Пісня Сольвейг (оригінал ля мінор)

260.

Ж. Бізе. Хор з музики до драми «Арлезіанка»

261.

Р. Купчинський «Заквітчали дівчатонька»

Українські січові стрільці на поштівці Едварда Козака

ОБЕРНЕННЯ ТРИЗВУКУ

Обернення тризвуку – перенесення нижнього звуку на октаву вгору.

Тризвук має два обернення:

1) **перше обернення тризвуку** – секстакорд, позначається – 6.

Між крайніми звуками утворюється інтервал секста.

Будова секстакорду = 3+4.

2) **друге обернення тризвуку** – квартсекстакорд, позначається – 6_4 .

Відстань від нижнього звуку до середнього – кварта. Між крайніми звуками утворюється інтервал секста.

Будова квартсекстакорду = 4+3.

I обернення

тризвук (5_3) секстакорд (6)

II обернення

квартсекстакорд (6_4)

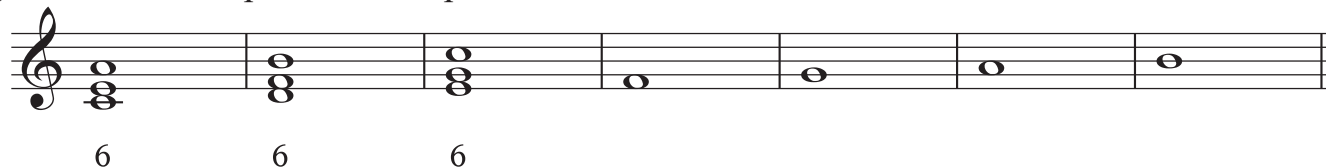
Обернення тризвуку

Таблиця 9

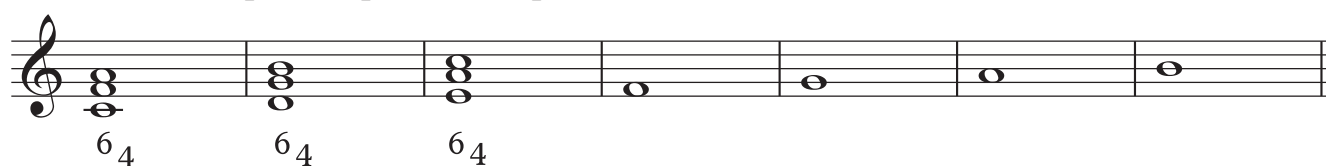
Вид акорду	Скорочене позначення	Інтервальний склад
Тризвук	5_3	3+3
Секстакорд (I обернення)	6	3+4
Квартсекстакорд (II обернення)	6_4	4+3

262.

а) допиши та заграй секстакорди:

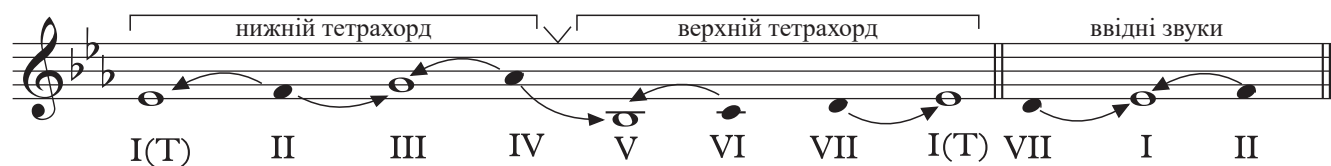

б) допиши та заграй квартсекстакорди:

ТОНАЛЬНІСТЬ МІ-БЕМОЛЬ МАЖОР

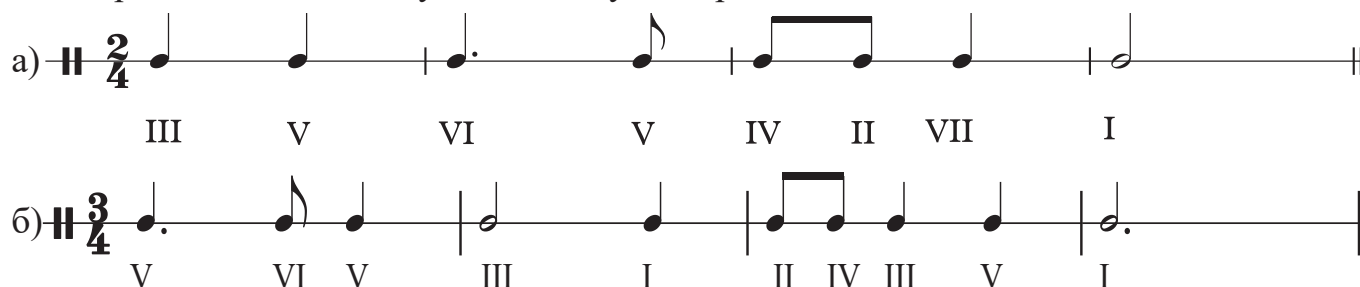
263. Проспівай гаму Мі-бемоль мажор, стійкі, нестійкі, ввідні ступені, розв'язання нестійких ступенів у стійкі, тонічний тризвук, головні тризвуки ладу.

264. Проспівай гаму з ритмічним супроводом (ритм виконуй почергово):

265. Проспівай вказані ступені в наступних ритмах:

266. Побудуй та проспівай інтервали на ступенях гами Мі-бемоль мажор, визнач якісну величину інтервалу:

- а) 3 2 3 6 4; б) 5 6 6 3 5
I IV III III V I I VII VII I

267. Допиши висхідну секвенцію, познач мотив та ланки, проспівай:

268.

Канон

ОБЕРНЕННЯ ТОНІЧНОГО ТРИЗВУКУ

1) перше обернення T^5_3 – **тонічний секстакорд** (T_6 , t_6),
будується на III ступені ладу.

$$T_6 = \text{м.3} + \text{ч.4}$$

$$t_6 = \text{в.3} + \text{ч.4}$$

2) друге обернення T^5_3 – **тонічний квартсекстакорд** (T^6_4 , t^6_4),
будується на V ступені ладу.

$$T^6_4 = \text{ч.4} + \text{в.3}$$

$$t^6_4 = \text{ч.4} + \text{м.3}$$

До мажор ля мінор

T^5_3 T_6 T^6_4 t^5_3 t_6 t^6_4

I III V I III V

269. Проспівайте вправу, визначте обернення T^5_3 , аналогічно співайте T^5_3 з оберненнями у вивчених тональностях:

270. У наступних тональностях побудуй тонічний тризвук з оберненнями, підпиши:

Соль мажор мі мінор Сі-бемоль мажор соль мінор

T^5_3 T_6 T^6_4

Сольфеджуй, знайди Т⁵₃ з оберненнями, познач:

271. Ф. Шуберт. Лендлер

272. Л. Бетховен «Тірольська пісня»

273. Й. Гайдн. Симфонія №15

274. М. Клементі. Сонатина

275. Е. Гріг «Селянська пісня»

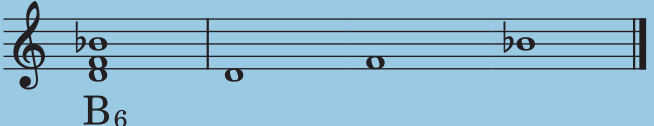
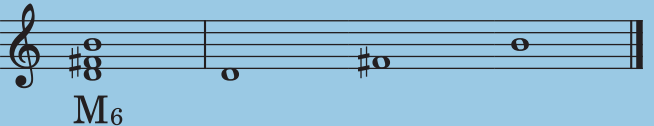

276. Визнач акорди в мажорних тональностях, підпиши:

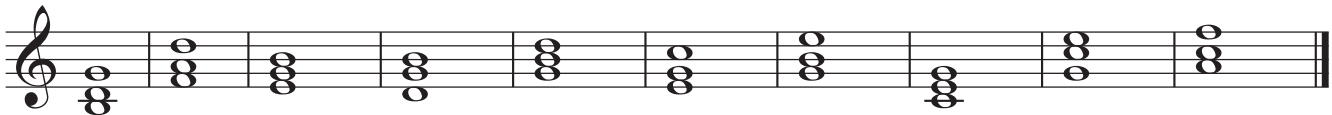

СЕКСТАКОРД

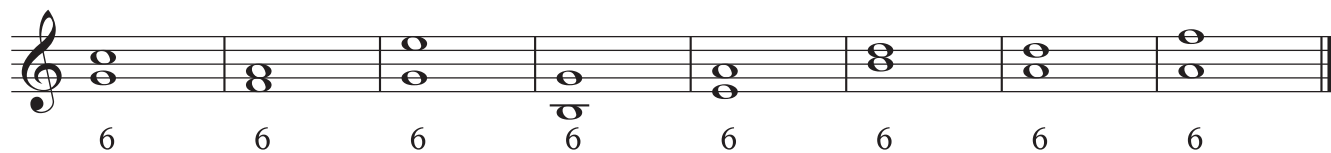
Таблиця 10

Будова мажорного та міnorного секстакордів	
В ₆ (мажорний секстакорд)	М ₆ (мінорний секстакорд)
Інтервальний склад	
м.3 + ч.4	в.3 + ч.4
 В ₆	 М ₆

277. Визнач В₆ та М₆, підпиши:

278. Допиши звук, щоб утворився секстакорд:

279. Побудуй B₆ та M₆ від звука:

280. Заграй та проспівай секстакорди, самостійно побудуй від звука «сі»:

Проспівай вправи, знайди секстакорди, познач:

281.

282.

Ж. Дандло «Колискова Клоду»

283.

Г. Ф. Гендель. Пасакалія (оригінал соль мінор)

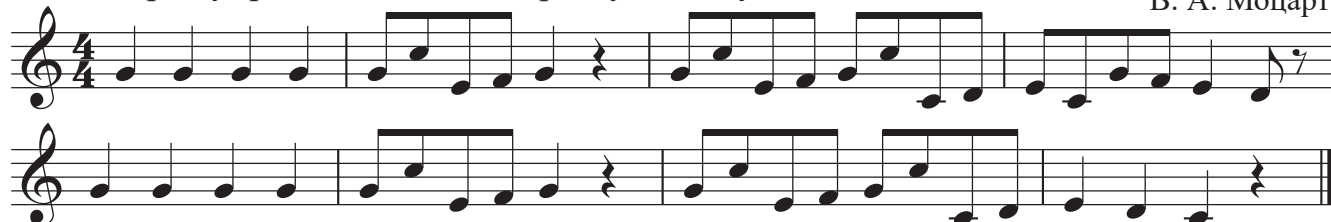
284.

Л. ван Бетховен «Рондо з приводу втраченої копійчини»

285. Підбери супровід з головних тризвуків ладу:

В. А. Моцарт

286. Допиши мелодію, використай рух по звуках секстакорду:

КВАРТСЕКСТАКОРД

Таблиця 11

Будова мажорного та мінорного квартсекстакордів	
B⁶₄ (мажорний квартсекстакорд)	M⁶₄ (мінорний квартсекстакорд)
Інтервальний склад	
ч.4 + в.3	ч.4 + м.3
B⁶₄	M⁶₄

287. Визнач B^6_4 та M^6_4 , підпиши:

288. Допиши звук, щоб утворився квартсекстакорд:

289. Побудуй B^6_4 та M^6_4 від звуків:

290. Заграй та проспівай квартсекстакорди, самостійно побудуй від звуку «сі»:

291. За допомогою знаків альтерації перетвори мажорні акорди на мінорні*:

Проспівай вправи, знайди та познач квартсекстакорд:

292.

а) Українська народна пісня «Лугом іду»

6)

293.

Л. Шітте «Зозуля»

294.

Й. С. Бах. Менует

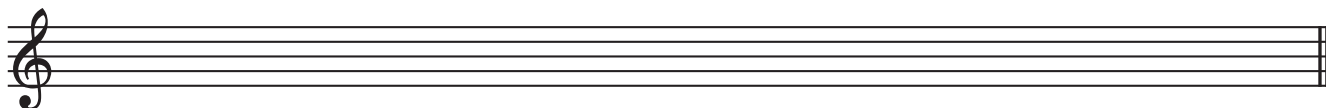

295. Підбери супровід:

Український танець «Козачок»

296. Придумай секвенцію, мотив якої побудований по звуках квартсекстакорду.
Тональність вибери самостійно.

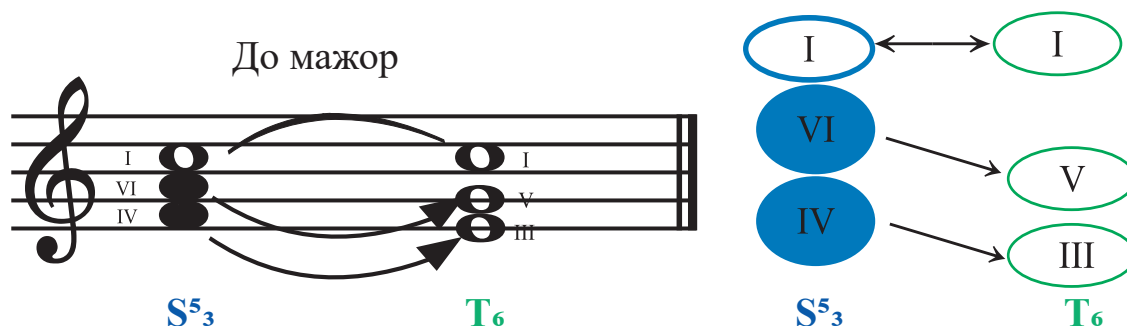
РОЗВ'ЯЗАННЯ S^5_3 В ОБЕРНЕННЯ T^5_3 В МАЖОРІ

Тонічний тризвук (T^5_3) та його обернення – **стійкі акорди**.

Вони не потребують розв'язання.

Субдомінантовий тризвук (S^5_3) – **нестійкий акорд**, звуки якого потребують розв'язання. S^5_3 розв'язується в T_6 .

Спільний звук S^5_3 та T_6 – I ступінь – при розв'язанні залишається на місці, а два інших звуки S^5_3 рухаються на секунду вниз у звуки T_6 .

Проспівайте акордові послідовності, поділившись на 3 голоси*:

До мажор

Соль мажор

297. За взірцем побудуй S^5_3 та розв'яжи у T_6 , тональності визнач за ключовими знаками:

До мажор Соль мажор

S^5_3 T_6 S^5_3 T_6 S^5_3 T_6 S^5_3 T_6 S^5_3 T_6

298. Допиши та проспівай секвенцію:

Проспівай вправи, визнач рух по звуках $S^5_3 - T_6$:

299.

300.

Вправа Ф. Бургмюллера

301. Заграй на фортепіано акордові послідовності в До мажорі:

T^5_3 T_6 S^5_3 T_6 T^5_3 T_6 S^5_3 T_6

РОЗВ'ЯЗАННЯ D^5_3 В ОБЕРНЕННЯ T^5_3 В МАЖОРІ

Домінантовий тризвук (D^5_3) – нестійкий акорд, звуки якого потребують розв'язання. D^5_3 розв'язується у T^6_4 .

Спільний звук D^5_3 та T^6_4 – V ступінь – залишається при розв'язанні на місці, а два інших звуки D^5_3 рухаються на секунду вгору у звуки T^6_4 .

До мажор

D^5_3 T^6_4 D^5_3 T^6_4

Проспівайте акордові послідовності, поділившись на 3 голоси*:

До мажор Соль мажор

T^5_3 T^6_4 D^5_3 T^6_4 T^5_3 T^6_4 D^5_3 T^6_4

знаками:

До мажор

Соль мажор

303. Допиши та проспівай секвенцію:

Проспівай вправи, визнач рух по звуках D⁵₃ – T⁶₄:

304.

305.

306. Заграй на фортепіано акордові послідовності в Соль мажорі:

 T^5_3 T_4^6 D^5_3 T_4^6 T^5_3

T5

T6

 D^5_3 Γ_4^6 $^{15}_3$

307. Заграй «Колискову», знайди рух по звуках акордів $T^6_4 - D^5_3 - T^6_4$ у лівій руці:

І. Лопеса «Колискова»

 $g^{va} - \dots$

МОДУЛЬ 3.

Познач «Так» чи «Ні»

ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ

Запитання	«Так»	«Ні»
1. Паралельні тональності мають однакові тоніки та звуки		
2. S^5_3 роз'ясується в T^5_3		
3. Недосконалі консонанси терції та сексти		
4. Тональності Ля мажор та фа-дієз мінор паралельні		
5. Інтервал має два обернення		
6. $B^6_4 = \text{ч.4} + \text{в.3}$		
7. Відстань між тоніками паралельних тональностей м.3		
8. Тризвук має два обернення		
9. Великі інтервали обертаються в малі		
10. T_6 будується на III ступені		
11. Соль мажор та соль мінор паралельні тональності		
12. Консонанси обертаються в консонанси		

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

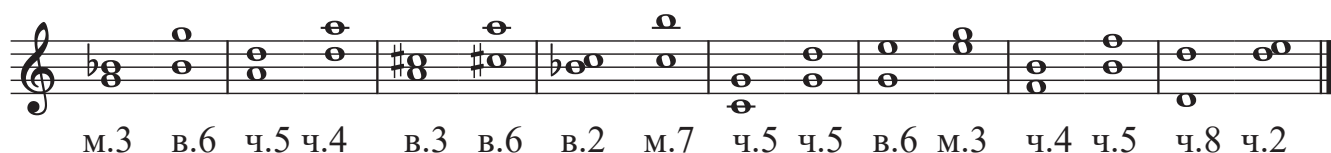
1. За ключовими знаками та тоніками визнач паралельні тональності, напиши тонічні тризвуки та підпиши:

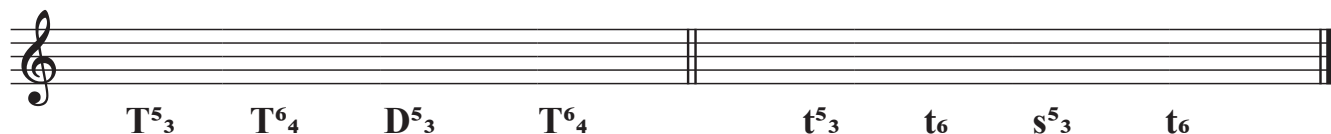
2. Визнач тональність вправи, знайди та познач рух по звуках T^5_3 та його обернень:

3. Знайди помилки в оберненнях інтервалів, виправ їх:

4. Побудуй послідовність акордів у тональностях з двома бемолями при ключі:

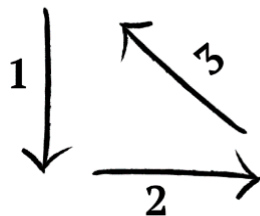
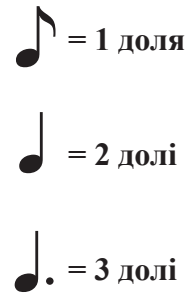
5. Визнач акорди, підпиши:

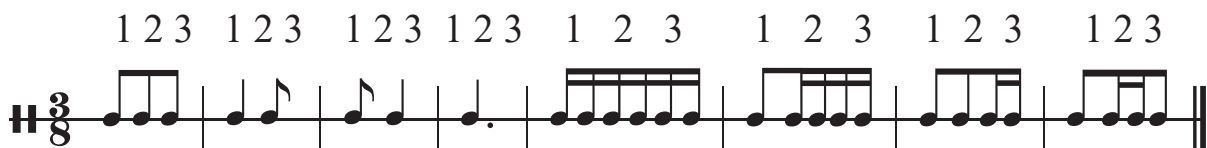
МОДУЛЬ 4

РОЗМІР 3/8

Розмір 3/8 – простий розмір, де кожна доля дорівнює восьмій тривалості.
На письмі всі три восьмі тривалості в такті об'єднані одним ребром.

При тактуванні
рухи руки повинні бути
легкими, невеликими

308.

К. Нефе. Танець

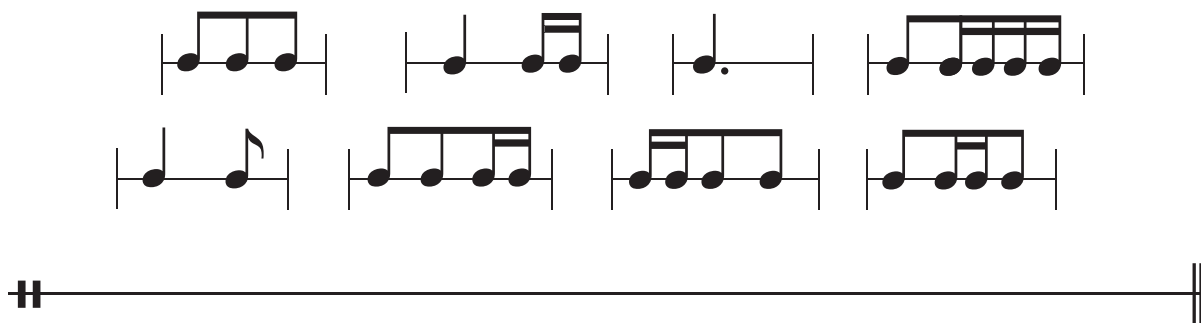
309. Простукай ритм вправ:

в) Постав тактові риси:

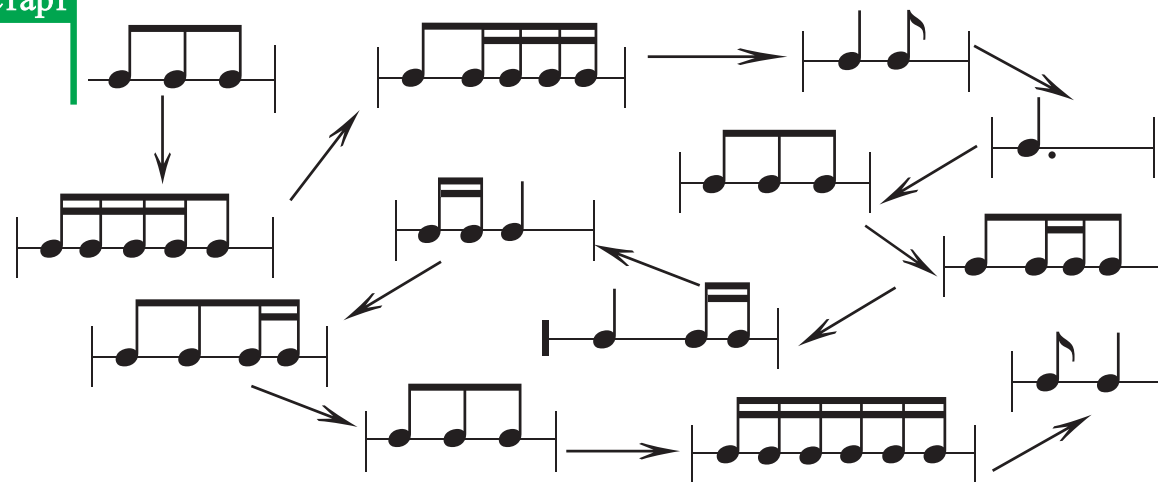
310. Створи та запиши свій ритм з запропонованих тактів, простукай:

311. Пройди ритмічний лабіринт:

Старт

Фініш

Співай з тактуванням:

312.

К. Нефе. Танець

313.

Українська народна пісня «Ой, знати, знати»

314.

Українська народна пісня «Помалу-малу, чумаче грай»

315.

Стрілецька пісня «Як з Бережан до кадри»

Як з Бе - ре - жан до кад - ри сі - чо - ви - ки ман-джа - ли, то
 кра-я- лось сер-день - ко із го-ря та пе - ча - лі, то ча - лі.

2. То краялось серденько
 Хорунжого Осипа,
 Коли з очей зникала
 Та Золотая Липа. (2)

3. То краялось серденько,
 Не втихло й на хвилину,
 Бо в Бережанах кидав
 Коханую дівчину. (2)

4. «Прощай, моя Олюсю,
 Дівчино чорнобрива,
 Нас нині розлучає
 Та доля нещаслива. (2)

5. Чи прийде час веселий,
 Чи прийде зла година,
 Я все тебе згадаю,
 Що ти моя єдина». (2)

Українські січові стрільці на поштівці Едварда Козака

ТОНАЛЬНІСТЬ ДО МІНОР

Головні ступені – I, IV, V ступені, побічні ступені – II, III, VI, VII

316. Проспівай гаму до мінор, стійкі, нестійкі, ввідні ступені, розв'язання нестійких ступенів у стійкі, тонічний тризвук, головні тризвуки ладу:

нижній тетрахорд верхній тетрахорд нижній тетрахорд верхній тетрахорд

I II III IV V VI VII I I II III IV V VI VII^{1/2} I

нижній тетрахорд верхній тетрахорд верхній тетрахорд нижній тетрахорд

I II III IV V VI^{1/2} VII^{1/2} I I VII VI V IV III II I

VII I II t^5_3 s^5_3 D^5_3

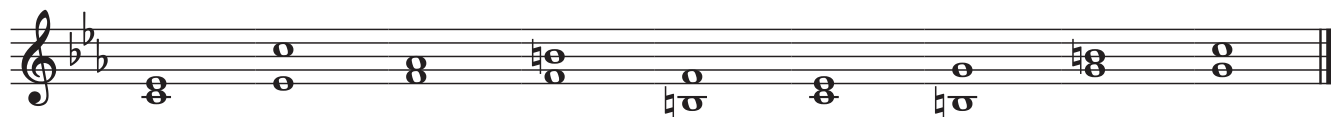
317. Проспівайте гаму в ритмах:

318. Допиши та проспівай секвенцію, познач мотив та ланки, визнач розмір:

319. Проінтонуй послідовність інтервалів, познач взаємообернені інтервали:

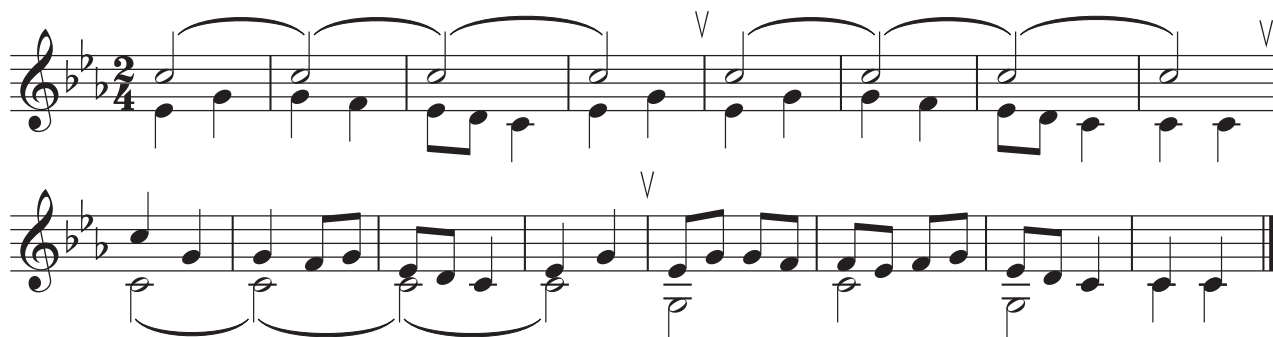
320. Проспівай головні тризвуки ладу з акомпанементом:

321. Проспівайте вправи, визнач вид мінору:

322. Болгарська народна пісня

РОЗВ'ЯЗАННЯ s^5_3 В ОБЕРНЕННЯ t^5_3 В МІНОРІ

ля мінор

s^5_3 t^5_3

I → I
VI → V
IV → III

s^5_3 t^5_3

Проспівайте акордову послідовність, поділившись на 3 голоси*:

ля мінор ре мінор

t^5_3 t^6 s^5_3 t^6 t^5_3 t^6 s^5_3 t^6

323. За взірцем побудуй s^5_3 та розв'яжи у t^6 , тональності визнач за ключовими знаками:

мі мінор

s^5_3 t^6

324. Допиши та проспівай секвенцію:

325. Визнач рух по звуках $s^5_3 - t^6$:

326. Заграй на фортепіано акордові послідовності в до мінорі:

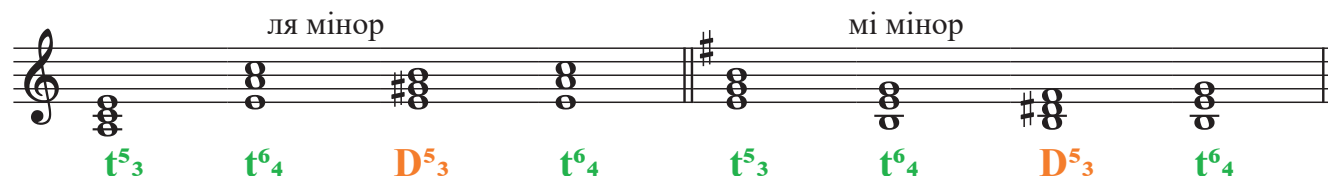
t^5_3 t^6 s^5_3 t^6 t^5_3 t^6 s^5_3 t^6

РОЗВ'ЯЗАННЯ D^5_3 В ОБЕРНЕННЯ t^5_3 В МІНОРІ

Проспівай акордову послідовність, поділившись на 3 голоси*:

327. За взірцем побудуй D^5_3 та розв'яжи у t^6_4 , визнач тональності:

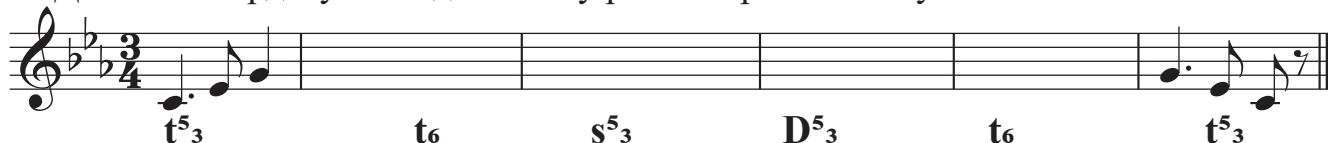
328. Допиши та проспівай секвенцію:

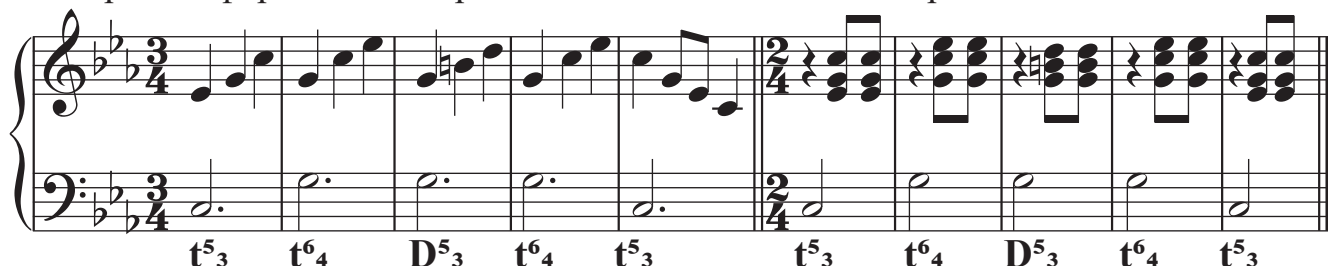
329. Визнач рух по звуках $D^5_3 - t^6_4$:

330. Допиши акордову послідовність у ритмі першого такту:

331. Заграй на фортепіано акордові послідовності в до мінорі:

332. Підбери акорди, проспівай з супроводом:

ВИДИ МЕЛОДИЧНОГО РОЗВИТКУ

Пригадай, що таке **точне повторення** в музиці: один і той самий мотив, фраза або речення звучить два і більше разів однаково.

Окрім точного повторення (мотиву, фрази чи речення) у розвитку мелодії часто застосовується **змінена повторність**:

а) **секвенція**: повторення мотиву або фрази мелодії на іншій висоті;

б) **варіювання**: спосіб розвитку музичної теми, в якому є мелодичні, ритмічні або інші зміни.

Проаналізуй наступні вправи, зверни увагу на змінену повторність, заспівай:

333.

Українська народна пісня «Дударик»

Ді - ду мій, ду - да - ри - ку, ти ж бу - ло, се - лом і - деш,
ти ж бу-ло, в ду-ду гра-еш, те-пер те-бе не-ма-є, ду-да тво-я гу-ля-є,
і пи - щи - ки зос - та - ли - ся, каз - на ко - му дос - та - ли - ся.

334.

Українська народна пісня «Вийди, вийди, сонечко»

Вий-ди, вий-ди, со - неч-ко, на ді - до-ве по - леч-ко! Вий-ди, вий-ди
на вер-ше-чок, там по - ба-чиш п'ять о - ве-чок, і ба - ран-чи - ка між ни-ми
із ріж-ка-ми зо-ло-ти - ми, із ріж-ка-ми зо-ло-ти - ми!

335.

Менует

Сольфеджуй, знайди секвенції та варіювання у мелодії:

336.

В. А. Моцарт

337.

338.

339.

Р. Шерман «Те, що обертає землю»

340.

В. А. Моцарт «Вечірня пісня»

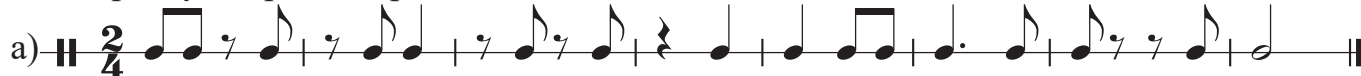

341.

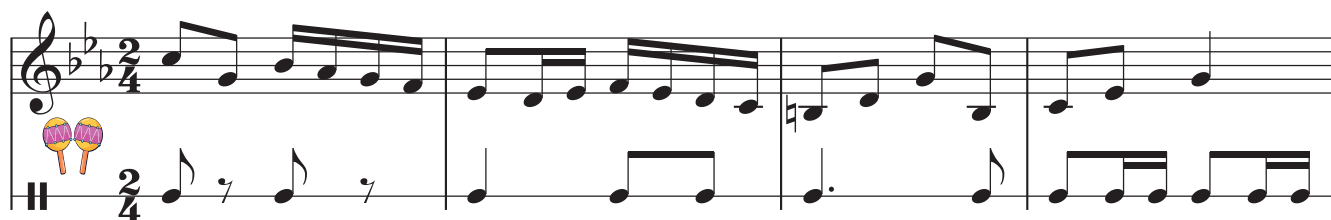
Й. С. Бах. Буре

342. Простукай ритм вправ:

343. Проспівай з ритмічним супроводом:

344. Допиши другий голос у терцію в тактах №2, 4, 6, 8:

Веснянка-гра «Ми голуба уловили»

Ми го-лу - ба у - ло-ви - ли і дов-ко - ла об-сту-пи - ли:

ти, го-лу - бе, чо-го ту - жиш, ви-би-рай си ко-го лю-биш// ко-го лю - биш.

Зверни увагу на різницю між рівномірним та крапкованим ритмом.

Пригадай за допомогою чого утворюється крапкований ритм.

Його ще називають пунктирним.

ПУНКТИРНИЙ РИТМ

Буковинська хора

Пунктирний ритм (від лат. *punctum* – крапка) – утворений поділом такту або його долі на дві нерівні тривалості: довгу і коротку. Пунктирний ритм також створює враження імпульсивного нерівномірного руху з підскоками.

Ритмічний малюнок – послідовність тривалостей музичного твору або його частини.

Ритмічна формула – характерна ритмічна фігура, яка є ритмічною візитівкою музичного твору.

Наприклад, ритмічна формула мазурки

345.

Ф. Шопен «Мазурка» (оригінал фа мінор)

Проспівай з ритмічним супроводом:

352.

Е. Гріг «Народна пісня»

Ритмічне варіювання – зміна ритму за рахунок зміни величини тривалостей способом їхнього збільшення або зменшення, використання різних видів ритму, ритмічних груп.

Проаналізуй наступні вправи, зверни увагу на варіювання ритмічне, заспівай:

вар.1 - ритмічне

вар.2

вар.3

вар.4 - зміна розміру

вар.5 - зміна розміру та ритму

Проаналізуй наступні вправи, зверни увагу на варіювання ритмічне, заспівай:

353.

Українська народна пісня «Дударик»

Ді - ду, мій ду - да - ри - ку, ти ж бу - ло се - лом і - деш, ти ж бу - ло в ду - ду гра - еш,

те - пер те - бе не - ма - є, ду - да тво - я гу - ля - є і пи - щі - ки зос - та - ли - ся, каз - на ко - му дос - та - ли - ся.

354. Зроби з рівномірного ритму 1 та 2 тактів – пунктирний, проспівай обидва варіанти:

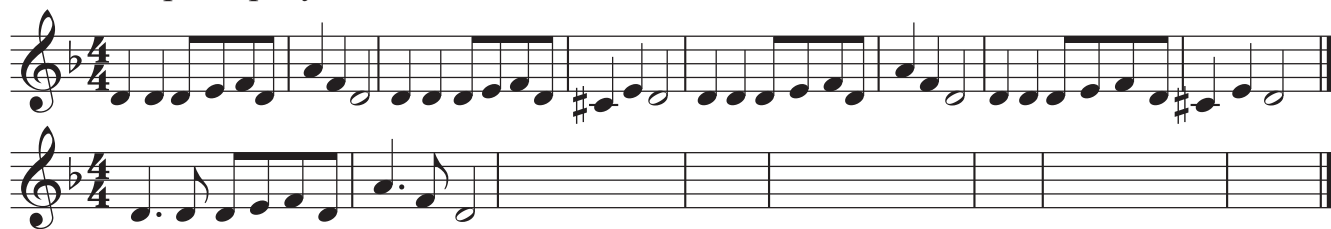
Латиська пісня «Був я пастушком»

355.

356. Застосуй ритмічне варіювання: зміни ритм дві чверті на довгий пунктир, як змінився характер музики?

357. Визнач жанр. Зміни розмір 3/4 на 3/8. Як змінюються тривалості?

358. Зміни ритм восьмих тривалостей на пунктирний. Як змінився характер музики?

359. Згрупуй тривалості за долями відповідно до розміру:

АКОРДОВІ ТА НЕАКОРДОВІ ЗВУКИ

Акордовий звук – це один із звуків акорду в мелодії.

Неакордовий звук – це звук у мелодії, що не входить до складу акорду.

Акордові звуки:

Неакордові звуки:

× - неакордовий звук

360. Зіграй, зверни увагу на акордові та неакордові звуки:

Маруся Чурай «Ой, не ходи Грицю»

361. Зіграй, проінтонуй, підпиши акорди, познач неакордові звуки:

Веснянка «Перепілка»

1. 2.

362. Придумай та запиши мелодію до акордів, використовуючи акордові та неакордові звуки:

Пригадай, що таке транспозиція, або транспонування.

Транспозиція – це також перенесення музичного твору або його фрагменту з однієї тональності в іншу без змін.

Транспонуй вправи в тональність до мінор, проспівай:

363.

К. Коппола. Тарантела

364.

Г. Ф. Телеман. Рігодон

365. Транспонуй вправу в тональність Мі-бемоль мажор, проспівай:

366. Транспонуй вправу, тональність вибери самостійно:

367.

Г. Дюфаї. Меса

СИНКОПА

Синкопа – ритмічна фігура, в якій на сильній долі розміщена коротка тривалість або пауза, а довга тривалість – на слабкій долі. Таке зміщення акценту з сильної долі такту на слабку створює ефект утрудненого уривчастого руху. Характерний для угорського танцю чардаш, джазової музики.

Акцент – виділення окремого звука за рахунок його посилення, позначається: **>**, ***sf*** (сфорцандо).

Знайди акценти та ***sf*** у творах зі спеціальності*.

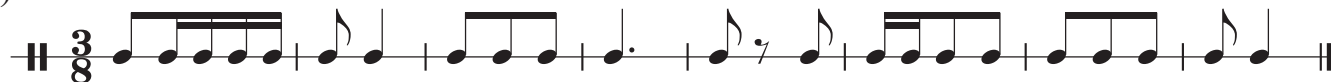
368. Простукайте або проплескайте ритм вправ:

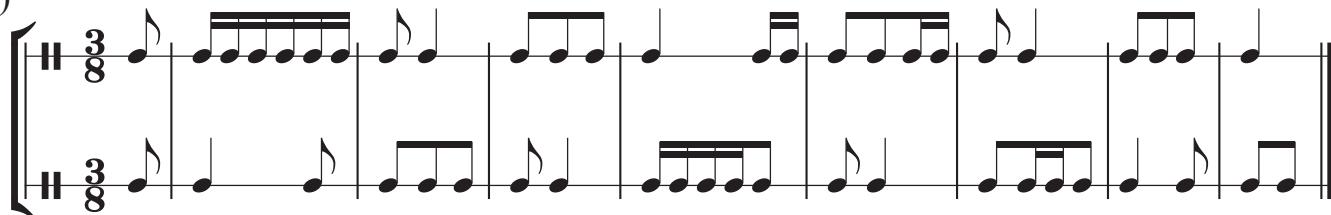
а)

б)

в)

Проспівайте вправи:

369.

Муз. та сл. З. Мартин «Купальська»

До схід сон - ця вста - ла, зіл - лях - ка нар - ва - ла,
кві- точ - ка до квіт - ки у ві - нок влі - та - ла.

370.

Українська народна пісня «Гаю, гаю, зелен розмаю»

371.

Українська народна пісня «Ой, вербо, вербо»

Ой, вер-бо, вер-бо, де ти рос - ла, що тво-є лис-тяч-ко во-да знес-ла?

372.

Українська народна пісня «Цвіте терен»

З'ЄДНАННЯ АКОРДІВ

Гармонічне з'єднання акордів – це таке з'єднання акордів, в якому спільний звук залишається на місці, а решта голосів рухаються на секунду вгору або вниз.

Соль мажор мі мінор

T_6 S^5_3 T_6 T^6_4 D^5_3 T^6_4 t_6 s^5_3 t^6 t^6_4 $D^{\#5}_3$ t^6_4

Мелодичне з'єднання – це таке з'єднання акордів, де жоден з голосів не залишається на місці.

Соль мажор мі мінор

T^5_3 S^5_3 T^5_3 T^5_3 D^5_3 T^5_3 t^5_3 s^5_3 t^5_3 t^5_3 $D^{\#5}_3$ t^5_3

КАДЕНЦІЯ

Каденція, або каденційний зворот – завершує музичний твір, його частину або окрему побудову, допомагає створити відчуття завершеності. Каденції можуть бути половинні та заключні.

Половинна каденція – знаходиться в середині музичної побудови і завершується звуками домінанти.

Заклучна каденція – характерна для закінчення музичної побудови і завершується звуками тоніки.

Половинний каденційний зворот припадає на 4 такт – зупинка на одному із звуків домінантового тризвуку (V, VII, II ступені).

Заклучний каденційний зворот припадає на 7 – 8 такти і завершується тонікою.

Типові звороти: III – VII – I; V – VII – I; II – V – I.

Проаналізуй вправи, знайди половинні та заключні каденційні звороти, проспівай:

373.

Українська народна пісня «Чорна хмара наступає»

374.

Українська народна пісня «На городі будяк»

375.

Ж. Ф. Рамо «Рондіно»

376.

Л. Іванюшина «Пес Патрон» (оригінал ре мінор)

377.

Г. Сковорода «Всякому городу нрав і права»

КВАДРАТНИЙ ПЕРІОД ПОВТОРНОЇ БУДОВИ

Пригадай, що таке період?

Періоди бувають повторної, неповторної та неподільної будови.

Період повторної будови характерний для пісенно-танцювальних жанрів.

У ньому друге речення повторює перше, але відрізняється каденціями.

Квадратний період складається з двох речень по 4 такти. Буває повторної $a+a^1$ та неповторної будови ($a+b$). Його ще називають **класичним**.

8 тактів

1 речення
4 такти
a

2 речення
4 такти
 a^1

378.

Проспівайте вправи, визначте вид періоду, позначте речення, поставте цезуру:

379.

Українська народна пісня «Ти казала»

380.

Українська народна пісня «Бодай же ти, дівчинонько»

381.

Українська народна пісня «Прийшла весна»

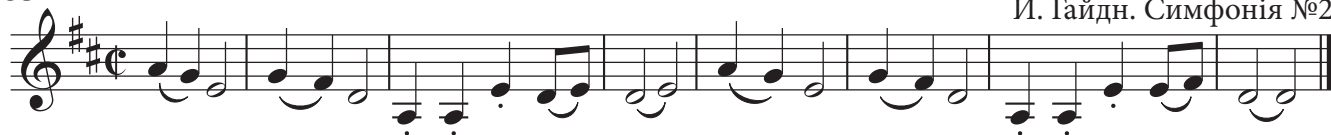
382.

Ж. Ф. Рамо «Тамбурин»

383.

Й. Гайдн. Симфонія №2

384.

Л. ван Бетховен. Концерт для скрипки

385.

Ф. Колесса «Баранчик»

Над річ - ко - ю о - бо - ло - ня зе - ле - не,

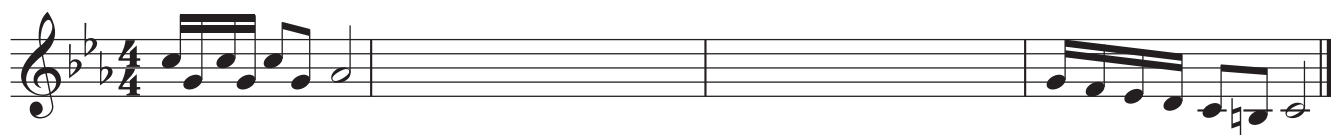
хо - ди, хо - ди, ба - ран - чи - ку, до ме - не.

386. Зміни розмір 2/4 на 4/4 за взірцем, як змінюються тривалості? Запиши:

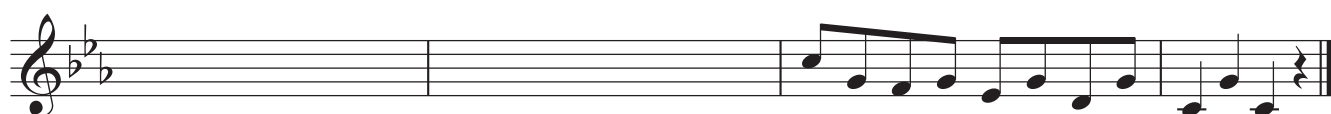
Н. Паганіні. Каприс №24

387. Допиши мелодію, використай секвенційний розвиток, проспівай:

388. Допиши 2-ге речення, використай ритмічне, мелодичне варіювання або секвенційний розвиток, за основу візьми 1–2 такти:

МОДУЛЬ 4. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. З'єднай з відповідним ритмом: – затакт; – пунктирний ритм; – синкопу.	а) б) в)
2. Визнач (познач декілька відповідей) швидкі темпи:	1) Prestissimo; 2) Moderato; 3) Largo; 4) Allegretto; 5) Sostenuto; 6) Andantino; 7) Adagio; 8) Allegro; 9) Vivace; 10) Grave.
3. Визнач (познач декілька відповідей) помірні темпи:	1) Prestissimo; 2) Moderato; 3) Largo; 4) Allegretto; 5) Sostenuto; 6) Andantino; 7) Adagio; 8) Allegro; 9) Vivace; 10) Grave.
4. Визнач (познач декілька відповідей) повільні темпи:	1) Prestissimo; 2) Moderato; 3) Largo; 4) Allegretto; 5) Sostenuto; 6) Andantino; 7) Adagio; 8) Allegro; 9) Vivace; 10) Grave.
5. З'єднай з відповідним позначенням: – сповільнення; – прискорення; – акцентування; – поступове посилення звуку; – поступове затихання.	– ritenuto; – accelerando; – crescendo; – diminuendo; – sforzando.
6. Познач тональності з трьома знаками при ключі:	а) Сі-бемоль мажор-соль мінор; б) Ля мажор – фа-діз мінор; в) Мі-бемоль мажор – до мінор; г) Ре мажор – сі мінор; д) Фа мажор – ре мінор.
7. Знайди та познач вид мелодичного розвитку: – повторність; – секвенція.	а) б) в) Ніч - ка ти - ха, зо - рі сві - тять, в не - бі мі - сяць ся - є
8. Синкопа – це:	а) повторення ритмічної групи; б) зміщення акценту з сильної долі такту на слабку; в) поділ довгої тривалості на дрібні.
9. Вибери правильне твердження: – мелодичне з'єднання акордів; – гармонічне з'єднання акордів.	а) з'єднання, в якому спільний звук залишається на місці, а решта голосів рухаються на секунду вверх або вниз; б) з'єднання акордів, де жоден з голосів не залишається на місці.
10. Послідовність із звуків або акордів, що закінчують музичний твір, його частину:	а) кода; б) кульмінація; в) каденція.

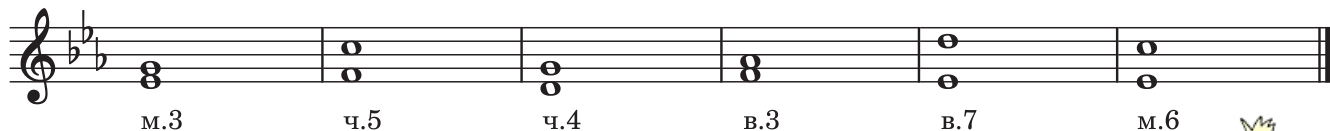
11. Період – це:	а) найпростіша форма, що має закінчену музичну думку; б) мелодія, яка не має закінченої думки; в) мотив, що постійно змінюється.
12. З'єднай частини з кількістю тактів: – період; – речення; – фраза; – мотив.	а) 2 такти; б) 8 тактів; в) 4 такти; г) 1 такт.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Придумай та запиши ритм у розмірі 3/8, використай затакт, паузи, пунктирний ритм:

2. Знайди невірно підписані інтервали, виправ помилки:

3. Підпиши акорди в послідовностях:

4. Визнач розмір, підкресли синкопу хвилястою, а пунктирний ритм – рівною:

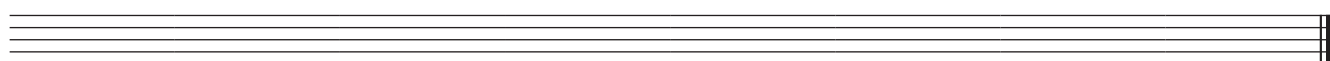
5. Знайди невірне розв'язання акордів D^5_3 , S^5_3 , обведи:

6. Постав цезуру, визнач перше і друге речення, поділи на фрази, мотиви.

Запиши мелодію в басовому ключі, транспонуй на ч.8 вниз:

Українська народна пісня «Була собі Маруся»

Перелік використаних вправ

Австрійська пісня...229б	Засвіт встали козаченьки. М. Чурай...231
А йдять кози. Українська народна пісня...242	Зацвіла в долині. Муз. А. Філіпенка,
А кривого танця. Українська народна пісня...212	сл. Т. Шевченка...124
Алегро. А. Рейнагель...19	Зозуля. Л. Шітте...293
Англійська народна пісня...77	Інтонаційні вправи С. Людкевича...3, 4, 25, 26, 27,
Анданте. В. А. Моцарт...97	51б, 51в, 52, 74, 131, 232б
Аркан. Український танець...157	Іспанська пісня...351
Арлезіанка. Ж. Бізе...260	Італійська пісня...184
Багатель. А. Діабеллі...140	І шумить, і гуде. Українська народна пісня...107
Баранчик. Ф. Колесса...385	Дворжак А....253
Болгарська народна пісня...322	Добрий старий. Французька народна пісня...40
Бодай же ти, дівчинонько. Українська народна	Канон...268
пісня...380	Каприс №24. Н. Паганіні...386
Був я пастушком. Латиська пісня...354	Кину кужіль. Українська народна пісня...222
Була собі Маруся. Українська	Коваль. Й. Брамс...247
народна пісня...6м4	Козачок. В. Кирейко...168
Буре. Й. С. Бах...341	Козачок. Український танець...295
Буре. Я. Сен-Люк...186	Коли заснули сині гори.
Вальс. Й. Брамс...187	А. Кос-Анатольський...349
Вальс. М. Вогель...100	Колискова. Муз. Н. Вересокіної,
Вальс. Л. Моцарт...185	сл. В. Кленца...348
Веселий селянин. Р. Шуман...232а	Колискова Клоду. Ж. Дандло...282
Весілля Фігаро. В. А. Моцарт...99	Колискова. І. Лопеса...307
Вечірня пісня. В. А. Моцарт...340	Коломийка. Український народний танець...205
Вийди-вийди, Іванку. Веснянка...60	Концерт для скрипки. Л. ван Бетховен...384
Вийди, вийди, сонечко. Українська народна	Копав, копав криниченьку. Українська народна
пісня...334	пісня...58
Вітер з полонини. Українська народна пісня...230	Королівський вальс. К. Черні...21
В кінці греблі шумлять верби. М. Чурай...125	Котки два. Українська народна пісня...35
Волинська полька. Український танець...169	Кукарача. Мексиканська народна пісня...95
Вправа Ф. Бюргмюллера...300	Купальська. Муз. та сл. З. Мартин...369
Всякому городу нрав і права.	Кучерява Катерина.
Г. Сковорода...377	Українська народна пісня...197
Гаю, гаю, зелен розмаю. Українська народна	Латвійська полька...215
пісня...370	Лендлер. Ф. Шуберт...271
Гей, волошин сіно косить. Українська народна	Лугом іду. Українська народна пісня...292
пісня...39	Люлі, люлі. Українська народна пісня...54
Гей, соколи. Т. Падура...350	Мав я раз дівчиноньку чепурненьку. Українська
Гей, там на горі січ іде. Українська народна	народна пісня...255
пісня...217	Мазурка (оригінал фа мінор). Ф. Шопен...345
Григоріанський хорал...41	Мамо моя люба. Українська народна пісня...106б
Гуцульський танець...170	Марш. Л. ван Бетховен...61
Дівка в сінях стояла. Українська народна	Меса. Г. Дюфаї...367
пісня...59	Менует...335, 365
Дон-Жуан. В. А. Моцарт...22	Менует. Й. С. Бах...213, 294
Дударик. Українська народна пісня...333, 353	Менует. Л. Моцарт...142
Женчикок-бренчикок. Українська народна	Менует. Г. Персел...37
пісня...18	
Заквітчали дівчатонька. Р. Купчинський...261	

- Менует. Ж. Ф. Рамо...214
 Ми голуба уловили. Веснянка-гра ...344
 Мої любі співаночки. Українська народна пісня...178
 Молдавська пісня...38, 123
 Моцарт В. А....285
 На городі будяк. Українська народна пісня...374
 Над річкою бережком. Українська народна пісня...229а
 Народна пісня. Е. Гріг...352
 Німецька пісня...78, 96
 Нова радість стала. Коляда. К. Стеценко...218
 Норвезька пісня...210
 Ніч яка місячна. Муз. М. Лисенка, сл. М. Старицького...42
 Ой, вербо, вербо. Українська народна пісня...371
 Ой, зацвіли фіялочки. Українська народна пісня...216
 Ой, знати, знати. Українська народна пісня...313
 Ой, лопнув обруч. Українська народна пісня, обр. В. Грачова...225
 Ой, літає соколонько. Українська народна пісня...228
 Ой, не ходи Грицю. М. Чурай...223, 360
 Ой, піду я до млина. Українська народна пісня...36
 Ой, стрічечка до стрічечки. Музика до «Кобзаря» Т. Шевченка. М. Лисенко...224
 Ой, ти, дівчино, чорнобривая. Українська народна пісня...241
 Ой, у вишневому садочку. Українська народна пісня...180
 Ой, у гаю. Українська народна пісня...158
 Ой, червоний бурячок. Українська народна пісня...156
 Павук сірий. Українська народна пісня...126
 Пасакалія. Г. Ф. Гендель...283, 347
 Перепілка. Веснянка...361
 Пес Патрон (оригінал ре мінор) Л. Іванюшина...376
 Пісня Вовка «Ти, Ведмедю» з опери «Пан Коцький». М. Лисенко...98
 Пісня Сольвейг. Е. Гріг (оригінал ля мінор)...259
 Подільський гопак...167
 Полонез. Й. С. Бах...208
 Полонез. Ф. Шопен...171
 Полька з смиком.
 Українська народна мелодія...209
 Польська народна пісня...20
 Помалу-малу, чумаче, грай. Українська народна пісня...314
 Прийшла весна. Українська народна пісня...381
 Прогулянка на велосипеді. Ф. Бейєр...189
 Радісно нам стало. Колядка...154
 Рігодон. Г. Ф. Телеман...364
 Рондо з приводу втраченої копійчини. Л. ван Бетховен...284
 Рондіно. Ж. Ф. Рамо...375
 Румунська пісня...121
 Самойлівковий наспів...6, 57
 Селянка. Ж. Ф. Рамо...179
 Селянська пісня. Е. Гріг...275
 Симфонія № 2. Й. Гайдн...383
 Симфонія № 15. Й. Гайдн...273
 Симфонія № 40. В. А. Моцарт...206
 Соната №3. Л. ван Бетховен...246
 Сонатина. М. Клементі...274
 Сонце рано встає. Е. Сіліньш...141
 Тамбурин. Ж. Ф. Рамо...382
 Там під лісом дубиною. Українська народна пісня...80
 Танець...139
 Танець. К. Нефе...308, 312
 Тарантела. К. Коппола ...363
 Те, що обертає землю. Р. Шерман...339
 Ти казала. Українська народна пісня...379
 Тірольська пісня. Л. ван Бетховен...272
 Троль. Ж. Колодуб...66
 Фінська пісня...122, 207
 Херувимська пісня. Галицький наспів...94, 138
 Херувимська пісня «Іже херувими». Л. Баранович...203
 Ходить жучок. Українська народна пісня...211б
 Цвіте терен. Українська народна пісня...372
 Чи чули ви, люди. Українська народна пісня...254
 Чом, чом, не прийшов. Українська народна пісня...79
 Чорна хмара наступає. Українська народна пісня...373
 Щедрик. Українська народна пісня...211а
 Щиголь тугу має. Кант...104б
 Як з Бережан до кадри. Стрілецька пісня...315
 Як посіяв мужик. Українська народна пісня ...155
 Greensleeves...204
 Jolly Old Saint Nicholas...243
 Happy Birthday to You...196

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Руда Кіра Андріївна, Томич Надія Йосипівна,
Шевчук Соломія Йосипівна

ЦІКАВЕ СОЛЬФЕДЖІО

Навчальна книга з навчальної дисципліни

«Сольфеджіо»

Середній (базовий) підрівень

початкової мистецької освіти

1 рік навчання

Нотний набір – Кіра Руда, Василь Візнюк

Дизайн обкладинки – Ольга Мартинюк

Комп'ютерна верстка – Сергій Рубльов

Відповідальна за випуск – Марина Бриль

У виданні використані ілюстративні матеріали,
які викладено у вільному доступі в мережі Інтернет

Підписано до друку 17.03.2025

Формат 60 84/16. Ум. друк. арк. 6,25

Тираж 25 900 пр. Зам. № 227

Видавництво:

ТОВ «Видавничий Будинок «Аванпост-Прим»

Адреса: м. Київ, вул. Дениса Монастирського 3, корпус 3

Тел. моб.: +38 (044) 251 27 68

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК №5152 від 19.07.2016

Надруковано ФОП Бонь Т.Ю.

**Culture &
Education
for Life**
Foundation

Culture & Education for Life – це фонд зі Швейцарії, який був створений з метою збору коштів для підтримки проєктів, спрямованих на полегшення доступу до культури та освіти для дітей, молоді та людей з обмеженими можливостями,

тим самим забезпечуючи їхню участь у культурному житті під час війни або гуманітарних криз. Друк навчальних видань для мистецьких шкіл України – один із перших проєктів фонду, який має на меті забезпечити кожного учня сучасною, якісною літературою, яка відповідає актуальним потребам музичної освіти.

UKRAINIAN ASSOCIATION OF MUSIC EVENTS

**MUSIC SAVES
UKRAINE**

Всеукраїнська асоціація музичних подій UAME – це громадська організація, яка була створена представниками музичного ринку в 2019 році.

Головною метою Асоціації є створення відкритого та сприятливого середовища для представників музичної спільноти, а також забезпечення підтримки та промоції національного музичного продукту.

Музика – це чарівний світ, що відкривається тим, хто готовий слухати, відчувати та творити. Команда UAME бажає, аби це навчальне видання стало твоїм вірним другом у подорожі до майстерності! Нехай воно надихає тебе відкривати нові горизонти, розвивати свій талент і ніколи не зупинятися на шляху до мрії!

@uame.org.ua